

Rundskriv 2026-22

Dato: 03.07.2026

Erstatter rundskriv: 2025-37

Forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv. - kommentarer til regelverk

Innhold

Innledning	5
Oversikt over endringer	5
§ 1. Formål	5
§ 2. Virkeområde	5
Første ledd: Hvilke aktiviteter forskriften gjelder	6
Andre ledd: Hvem og hvilke områder enkeltbestemmelser gjelder for	6
Tredje ledd: Områder forskriften dekker	6
§ 3. Definisjoner	7
§ 4. Plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger	8
Første ledd: Hensyn til vannforekomster	8
Andre ledd: Begrense luktulempen	8
§ 5. Krav om oppsamling av husdyrgjødsel i driftsbygninger	8
§ 6. Krav til håndtering av husdyrgjødsel ved utendørs husdyrhold	9
Første ledd: Om plassering og håndtering av innretninger hvor dyr samler seg	9
Andre ledd: Husdyrgjødsel som samler seg skal fjernes jevnlig	9
§ 7. Krav til utforming av lager for husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel	9
Fjerde ledd: Når det er krav om samsvarserklæring etter plan- og bygningsloven	10
§ 8. Lagring og plassering av tørr organisk gjødsel direkte på bakken	11
Første ledd: Om lagring av organiske gjødselvarer med mer enn 25 % tørrstoff	11
Andre ledd: Om hvor tørre, organiske gjødselvarer kan plasseres	11
Tredje ledd: Tillatt varighet av lagringen	12
§ 9. Krav til oppsamling av silopressaft og lagring av fôr på bakken	12
Andre ledd: Om hvor fôr kan plasseres	12
§ 10. Krav til håndtering av næringsholdig væskeoverskudd fra innendørs husdyrhold og veksthus	13
§ 12. Krav til lagerkapasitet	14

Første ledd: Tilstrekkelig lagerkapasitet	14
Andre ledd: Mulighet for dispensasjon for den som selv ikke skal benytte husdyrgjødsel	16
Tredje ledd: Ansvarsforhold ved leie av lagerkapasitet	16
§ 13. Større anlegg innen fjørfeavl og svineavl	17
§ 14. Gjødsling etter behov	17
§ 15. Krav til spredetidspunkt	18
§ 16. Krav til spredning	19
Første ledd: krav til nedmolding av organisk gjødsel på åpen jord	19
Andre ledd: Ved spredning av organisk gjødsel skal luktulempen og ulemper som følge av partikkelspredning begrenses	19
§ 17. Godkjent spredeareal	20
Første ledd: Hvor gjødselvarer kan spres	20
Andre ledd: Godkjenning av innmarksbeite som spredeareal	20
Tredje ledd: Det kan ikke tilføres gjødselvarer på jordbruksareal som ikke høstes eller beites	23
Fjerde ledd: Innrapportering til offentlig register og påvisning i terrenget	23
§ 18. Vegetasjonssone som er båndlagt mot spredning	23
Første ledd: Om ulike bredder av vegetasjonssoner	23
Andre ledd: Bredden av ugjødsel sone for innmarksbeite	24
§ 19. Begrensning for nitrogen i sårbare områder	24
Første ledd: Områder bestemmelsen gjelder for og tillatt mengde nitrogen fra husdyrgjødsel	25
Andre ledd: Hvordan mengden nitrogen i husdyrgjødsel bestemmes	25
§ 20. Begrensninger for tilførsel av fosfor på jordbruksarealer	25
Første ledd: virkeområde for bestemmelsen og to alternativer for begrensning av fosfortilførsel	26
Andre ledd: Krav til fosforbalanse	26
Tredje ledd: Grenser for tilførsel av fosfor på fulldyrket og overflatedyrket areal	27
Fjerde ledd: Tillatelse til tilførsel av mer fosfor etter søknad	27
Femte ledd: Hvordan grensene skal regnes i tid og for arealer	27
Sjette ledd: Mengdebegrensning for fosfor på innmarksbeite	27
Sjuende ledd: Hvilke arealer som kan medregnes	28
Åttende ledd: Hvordan fosformengde i egen husdyrgjødsel bestemmes	28
Niende ledd: Hvem bestemmelsen gjelder	28
§ 21. Adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster	29
Oppdatering oktober 2025:	29
Første ledd: poteter og grønnsaker kan gjødsles etter behov, men avrenning skal begrenses	29
Andre ledd: arealet skal registreres i offentlig register	29
§ 22. Særlige krav til bruk av gjødsel med avløpsslam	30
Første ledd: Avløpsslam skal være hygienisert	30
Andre ledd: Hva kan dyrkes til hvilket tidspunkt etter bruk av avløpsslam	30
Tredje ledd: Krav til nedmolding av gjødselvarer med avløpsslam	32

§ 23. Melding om bruk av gjødsel med avløpsslam	32
Første ledd: Når melding skal sendes	32
Andre ledd: Hva meldingen skal inneholde og hvordan den skal sendes	32
§ 24. Tillatt bruksmengde av gjødselvarer ut fra tungmetallinnhold	33
Første ledd: Tillatt bruksmengde	34
Andre ledd: Særskilte regler for bruk avløpsslambasert gjødsel	34
Tredje ledd: Særskilte regler ved etablering og reetablering av grøntareal	34
Fjerde ledd: Bruksmengde av gjødselvarer som toppdekke på deponier	35
Femte ledd: Strengeste grense er førende	35
§ 25. Særlige bestemmelser om bruk av gjødselvarer på dyrket jord ut fra tungmetallinnhold	35
Første ledd: Grenser for bruk av gjødselvarer ut ifra tungmetallinnhold i jord	35
Andre ledd: Behov for analyser av tungmetallinnholdet i jord	36
§ 26. Krav til gjødslingsplan	36
Første ledd: Om hvem som må ha gjødslingsplan og når den skal foreligge	36
Andre ledd: Om opplysningene som skal finnes i planen	37
Tredje ledd: Om jordprøver som brukes til gjødslingsplanleggingen	38
Fjerde ledd: Planlagt gjødsling skal tilpasses gjødslingsbehovet	38
Femte ledd: Overskudd av organisk gjødsel må håndteres	38
Sjette ledd: Oppbevaring og kontroll	38
§ 27. Krav til journal med dokumentasjon på mottak, avhending og bruk av gjødselvarer mv.	39
Første ledd: Krav til journalføring ved mottak av gjødselvarer	39
Andre ledd: Innrapportering av opplysninger om gjødsel som avhendes	40
Tredje ledd: Alle som bruker gjødsel skal føre gjødseljournal	40
Fjerde ledd: Oppbevaring og fremleggelse av dokumentasjon	41
Femte ledd: Innrapportering av opplysninger om avhendet gjødsel	41
§ 28. Særlige krav til journal ved bruk av visse gjødselvarer på jordbruksarealer	41
Første ledd: Hvilken bruk som er omfattet av kravet og innhold i journalen	42
Andre ledd: Særskilte krav ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår	42
Tredje ledd: Krav til oppbevaring av journalen	42
§ 29. Uttak og analyse av jordprøver	42
Overgangsregler for uttak av jordprøver:	43
Oppdatering oktober 2025. Gjelder § 21 og areal med fosforkrevende vekster	43
Første og andre ledd: representativ prøvetaking	43
Tredje ledd: koordinatfesting	43
Fjerde ledd: krav til analyser og kvalitetssikring av laboratoriene	43
Femte ledd: Innrapportering til jordprøveregister	43
§ 30. Tilsyn og enkeltvedtak	44
Første ledd: Hvem som fører tilsyn og kan fatte enkeltvedtak	44
Andre ledd: Om bruk av de ulike hjemmelslovene	44

Forurensningsloven	45
Jordlova	48
Folkehelseloven	49
Matloven	52
§ 31. Myndighet til å gi forskrift og fatte enkeltvedtak	53
Første ledd punkt b og c:	54
Første ledd bokstav g:	54
§ 32. Dispensasjon	56
Første ledd: Kommunens adgang til å gi dispensasjon ved etablering av innmarksbeite.....	56
Andre ledd: Statsforvalterens og Mattilsynets adgang til å gi dispensasjon i særlige tilfeller	56
Tredje ledd: Fordelen med en dispensasjon må være klart større enn ulempene	57
Fjerde ledd: Hensyn som skal særlig vektlegges i vurderingen av om dispensasjon og evt. vilkår skal gis	57
Femte ledd: Innrapportering av vedtak til offentlig register.....	58
§ 33. Straff	58
§ 34. Klage	59
§ 35. Ikrafttredelse	61
§ 36. Overgangsregler.....	61
Første punkt: Spredetidspunkt.....	62
Andre punkt: Innmarksbeite godkjent som spredeareal	63
§ 37. Endring av forskriften	63

Innledning

Dette rundskrivet inneholder kommentarer til bestemmelsene i forskrift om lagring og bruk av gjødsel mv. (gjødselbrukforskriften) ([FOR-2003-07-04-951](#)). Dette er andre versjon av rundskrivet, og inneholder ikke kommentarer til alle bestemmelsene. En oppdatert versjon av rundskrivet med kommentarer til alle bestemmelsene vil bli publisert senere. Rundskrivet er utarbeidet av Miljødirektoratet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet i samarbeid.

Rundskrivet er rettet mot brukere av gjødselvarer og forvaltningen som skal følge opp regelverket. Vi gjør oppmerksom på at det også er utarbeidet en kortfattet veileder til forskriftens bestemmelser.

Vi gjør oppmerksom på at Mattilsynet har veiledning på sine nettsider til forskrift om produksjon, omsetning og import av gjødselvarer av organisk opphav og visse uorganiske gjødselvarer (gjødselvareforskriften) som i flere tilfeller bør leses i sammenheng med denne veiledningen til gjødselbrukforskriften.

Oversikt over endringer

For følgende paragrafer er nå kommentert (disse var ikke kommentert i forrige versjon):

- § 1 Formål
- § 4 Plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger
- § 5 Krav om oppsamling av husdyrgjødsel i driftsbygninger
- § 12 Krav til lagerkapasitet
- § 32 (dispensasjon)

Det er gjort tilføyinger under følgende paragrafer:

- § 16 andre ledd (begrensning av luktulempen)
- § 20 niende ledd (hvem bestemmelsen gjelder for)
- § 27 tredje ledd (om oppfølging av kravet til gjødseljournal)
- § 30 (omtale av oppfølgingsbestemmelser i jordlova, folkehelseloven og matloven)
- § 31 første ledd bokstav g (om statsforvalterens anledning til å stille strengere krav)

Det er gjort mindre justeringer i teksten for å tilpasse den til endringer gjort i forskriften med endringsforskrift av 15.5.2026 og enkelte andre mindre endringer.

§ 1. Formål

Formålet med denne forskriften er å legge til rette for at gjødselvarer kan utnyttes som en ressurs samtidig som forurensningsmessige, helsemessige og hygieniske ulemper ved lagring og bruk forebygges. Forskriften skal legge til rette for god avling og god utnytting av næringsstoffer i gjødselvarer og jordsmonn, og begrense tap av næringsstoffer til vassdrag og luft. Forskriften skal bidra til en miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet og ivareta hensynet til biologisk mangfold.

Formålsparagrafen er en viktig rettskilde. Hvis det oppstår tvil ved tolkning av de andre bestemmelsene i forskriften, skal disse leses i lys av formålsbestemmelsen. På denne måten kan formålsparagrafen bidra til å gi mer konkret innhold til skjønnsmessige bestemmelser.

§ 2. Virkeområde

Forskriften gjelder lagring og bruk av organiske gjødselvarer og bruk av uorganiske gjødselvarer. Forskriften gjelder også håndtering av enkelte andre forurensningskilder som kan oppstå i jordbruksdrift, som vaskevann, planterester og silopressaft.

Bestemmelsene i forskriftens kapittel 2 gjelder bare for jordbruksforetak, ansvarlig for hestehold og ansvarlig for andre aktiviteter der det oppstår husdyrgjødsel. Med unntak av §§ 14, 17 første ledd og 18 første ledd gjelder kapittel 3 bare for jordbruksareal.

Forskriften gjelder ikke bruk av gjødselvarer i private hager, skolegårder eller tilrettelagte lekeområder. Bruk av gjødselvarer ved etablering og reetablering av slike områder er likevel omfattet. Forskriften gjelder ikke bruk av gjødselvarer i skog eller utmark.

Første ledd: Hvilke aktiviteter forskriften gjelder

Forskriften gjelder lagring og bruk av organiske gjødselvarer. Uorganiske gjødselvarer omfattes av den delen av regelverket som omhandler bruk, nærmere bestemt grensene for tilførsel av fosfor og areal gjødselvarer kan spres på. Krav til spredetidspunkt gjelder bare organiske gjødselvarer.

Andre ledd: Hvem og hvilke områder enkeltbestemmelser gjelder for

Kravene til oppsamling og lagring av organiske gjødselvarer i kapittel 2 gjelder bare for jordbruksforetak, ansvarlige for hestehold og andre aktiviteter der det oppstår husdyrgjødsel. Kapittel 3 inneholder bestemmelser om bruk av gjødselvarer. Disse bestemmelsene gjelder kun for jordbruksareal, med unntak av § 14 Gjødsling etter behov, § 17 første ledd som definerer tillatt spredeareal og § 18 første ledd som sier at vegetasjonssoner mot vassdrag ikke skal tilføres gjødselvarer. Disse tre nevnte paragrafene vil derfor gjelde for hele forskriftens virkeområde, og inkluderer dermed bruk av gjødselvarer på grøntarealer mm., se omtale av tredje ledd.

Tredje ledd: Områder forskriften dekker

Dette leddet forklarer hvilke bruksområder utenfor jordbruksareal som er omfattet av forskriften. Vanlig drift av arealer som private hager, skolegårder og tilrettelagte lekeområder er ikke omfattet av forskriften. Etablering og reetablering av slike områder er imidlertid omfattet av forskriften, da det kan kreve bruk av større mengder gjødselvarer. Overflatespredning med gjødsel i tråd med plantens behov eller et tynt lag toppdressing regnes ikke som reetablering. Det å legge på et tykkere lag med fosforrik gjødselvarer på grasdekte grøntareal vil sees på som reetablering. Bruk av gjødselvarer med avløpsslam på slike areal vil også regnes som en reetablering, da avløpsslam må være del av dyrkingmedium eller nedmoldes. Det følger av gjødselvarerforskriften hvilke typer gjødselvarer som kan markedsføres til slike områder både når det gjelder drift og etablering. Dette vil også utdypes mer i [veileder til gjødselvarerforskriften](#) (mattilsynet.no).

Forskriften gjelder ikke bruk av gjødselvarer i skog og utmark. Bruk på slike områder er omfattet av det generelle forbudet mot forurensning i forurensningsloven § 7. I noen tilfeller vil gjødslingen være lovlig i henhold til forurensningsloven § 8 første ledd nr. 1. Dersom det skal gjødsles med overskuddsprodukter eller avfall vil imidlertid reglene om avfallshåndtering i forurensningsloven § 32 gjelde i tillegg, noe som kan medføre begrensninger med hensyn til hva som vil være tillatt. Ønsker en å bruke avløpsslam, bioest, biokull, aske eller andre gjødselvarer i skog og utmark bør Miljødirektoratet kontaktes for å gi veiledning om gjødslingen vil være lovlig. Dette gjelder også for bruk av gjødselvarer på opparbeidede områder i utmark som skogsveier, lysløyper, slalåmbakker, skytefelt og lignende. Det planlegges en egen forskrift om bruk av gjødselvarer i skog og utmark.

§ 3. Definisjoner

I denne forskriften menes med:

- a. Avløpsslam: slam, filtermedium og lignende materialer fra rensing av sanitært og kommunalt avløpsvann, unntatt ristgods.
- b. Biorest: restprodukt fra anaerob nedbrytning av organisk materiale. Biorest blir også kalt råtnerest.
- c. Fulldyrket jord: areal som er dyrket til vanlig pløyedybde og som kan fornyes ved pløying.
- d. Gjødse: produkt som har som hovedoppgave å tilføre næringsstoffer til planter og matsopp og som i bruksmengde og mengde næringsstoff egner seg for årlig tilførsel.
- e. Gjødse: en samlebetegnelse for gjødse og andre produkt som uten å behandles eller blandes videre, kan brukes til å tilføre næring, til dyrking, som dekkingsmateriale eller på annen måte, for å påvirke planters og matsopps vekstvilkår, og tilsetninger til andre gjødsevarer som selges som egne produkter. Begrepet omfatter også husdyrgjødse, mineralgjødse, biorest, avløpsslam og næringsholdig væskeoverskudd.
- f. Grøntareal: områder hvor det er eller skal etableres et vegetasjonsdekke, men hvor det ikke skal produseres vekster for mat-, såvare- eller førforsyning.
- g. Husdyrgjødse: husdyrgjødse som definert i animaliebiproduktforskriften § 2 jf. forordning (EF) nr. 1069/2009 artikkel 3 nr. 20 og artikkel 3 nr. 6. Husdyrgjødse kan være iblandet fôr, strø, vaskevann og annet som naturlig hører med i husdyrholdet eller gjødsehåndteringen.
- h. Innmarksbeite: areal som kan nyttes som beite og som ikke kan høstes maskinelt. Minst 50 prosent av arealet må være dekket av nytbare grasarter eller beitetålende urter.
- i. Jordbruksareal: fulldyrket jord, overflatedyrket jord og innmarksbeite.
- j. Jordbruksforetak: foretak som er registrert i Enhetsregisteret og som driver jordbruksproduksjon på én eller flere landbrukseiendommer.
- k. Mineralgjødse: omfatter industrielt framstilt eller bearbeidet uorganisk gjødse.
- l. Nedmolding: innblanding i jord ved hjelp av jordarbeidingsutstyr som ved harving, pløying mv. Som nedmolding regnes også bruk av spredeutstyr som fører gjødsla direkte ned i jordsmonnet med injeksjon eller nedfelling.
- m. Organisk gjødse/gjødse: gjødse av animalsk eller vegetabilsk opprinnelse eller en blanding av disse.
- n. Organisk-mineralsk gjødse/gjødse: gjødse som består av produkter av animalsk eller vegetabilsk opprinnelse, eller er en blanding av disse og mineralgjødse.
- o. Overflatedyrket jord: areal som for det meste er ryddet og jevnet i overflaten slik at maskinell høsting er mulig.
- p. P-AL-verdi: fosformengder løst ut med ammoniumlaktat-oppløsning. P-AL-verdi oppgis som mg P/100 g jord.
- q. Talle: husdyrgjødse iblandet rikelig med strø for å samle opp gjødsla direkte på husdyrenes underlag, og som omdannes i oppsamlingsperioden. Omfatter ikke strøblandet fjøfegjødse.
- r. Vannforekomst: en avgrenset og betydelig mengde av overflatevann, som for eksempel innsjø, magasin, elv, bekk, kanal, fjord eller kyststrekning, eller deler av disse, eller en avgrenset mengde grunnvann innenfor en eller flere akviferer, jf. forskrift 15. desember 2006 nr. 1446 om rammer for vannforvaltningen 3 bokstav a.
- s. Åpen jord: jord som ligger bar uten plantedekke.

§ 4. Plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger

Driftsbygninger for husdyrhold og anlegg for lagring av organiske gjødselvarer skal ikke plasseres på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster at det medfører fare for forurensning.

Ved plassering skal det legges vekt på topografi, vegetasjon og fremherskende vindretning slik at luktulempen begrenses.

Første ledd: Hensyn til vannforekomster

Driftsbygninger og anlegg for lagring av organiske gjødselvarer skal ikke plasseres på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster at det medfører fare for forurensning. Ved plassering skal det legges vekt på topografi, vegetasjon og fremherskende vindretning slik at avrenning og luktulempen begrenses. Særlig aktsomhet må utvises for råvannkilder til drikkevann og vannforekomster som brukes til direkte uttak av drikkevann, herunder private drikkevannsbrønner.

Hva som er et flomutsatt område, må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Landsdekkende aktsomhetskart for flom kan brukes til å påvise arealer som er flomsikre. Aktsomhetssonene, ifølge disse kartene, har imidlertid vid utstrekning, og mange driftsbygninger og arealer i jordbruket befinner seg innenfor slike soner. Disse kartene er derfor dårlig egnet til å skille mellom arealer som er mer eller mindre flomutsatt. Noen områder er nærmere kartlagt i flomsonekart, og der slike kart foreligger er disse et godt grunnlag for vurdering av om et område er flomutsatt. Der det ikke foreligger flomsonekart, må den ansvarlige ut fra lokalkunnskap og erfaring, vurdere om området er flomutsatt.

Andre ledd: Begrense luktulempen

Ved plasseringen må det vektlegges topografi og vegetasjon slik at risikoen for avrenning reduseres dersom det skulle oppstå lekkasje. Det vil innebære at bygningen/lageret skal plasseres i mest mulig flatt terreng. Man bør unngå helninger med avrenning direkte til vannforekomster.

§ 5. Krav om oppsamling av husdyrgjødsel i driftsbygninger

Husdyrgjødsel i driftsbygninger skal samles opp slik at gjødsla ikke medfører fare for forurensning.

All husdyrgjødsel som oppstår i driftsbygninger skal samles opp. Dette skal hindre at næringsstoffer fra husdyrgjødsel kommer på avveie og forurenser. Oppsamling skal også sikre god utnyttelse av husdyrgjødsla. Oppsamling kan for eksempel gjøres ved å føre gjødsla ned i en gjødselkjeller, overføre til en gjødselkum eller samle den opp med strø til talle. Krav til utforming av lager for husdyrgjødsel finnes i § 7. Oppsamlet husdyrgjødsel skal brukes i samsvar med kravene i denne forskriften.

Kravet gjelder både fast og flytende gjødsel. Ved innendørs husdyrhold på talle der oppsamling skjer ved bruk av strø, skal sig fra gjødsla begrenses mest mulig.

§ 6. Krav til håndtering av husdyrgjødsel ved utendørs husdyrhold

For å hindre avrenning skal man ved utendørs husdyrhold unngå at husdyrgjødsel samler seg opp på samme sted over lengre tid. Innretninger hvor dyr og husdyrgjødsel samler seg, slik som luftegård, utegård, fôrings-, drikke- og hvileplasser, skal plasseres i tilstrekkelig avstand fra vannforekomster, dreneringssystem mv. til at det ikke medfører fare for forurensning. Innretningene skal plasseres og håndteres slik at avrenning begrenses.

Husdyrgjødsel som samler seg i luftegårder, utegårder og på permanente fôrings-, drikke- og hvileplasser skal fjernes minst én gang i vekstsesongen og én gang om høsten.

Første ledd: Om plassering og håndtering av innretninger hvor dyr samler seg

I vurderingen av om innretninger har tilstrekkelig avstand til vannforekomster, dreneringssystem mv. til at det ikke medfører fare for forurensning, må terreng- og grunnforhold vurderes. Ved plassering av innretninger på fast/støpt underlag eller på berg må det påses at det ikke kan oppstå fare for avrenning til vannforekomster. Dette innebærer at innretningen ikke bør være plassert i eller i nærheten av helninger med fare for avrenning til vannforekomster. Egnert plassering kan typisk være i mest mulig flatt terreng. Innretninger uten fast/tett underlag, må ikke ligge i nærheten eller over dreneringssystem som forsterker faren for forurensning. Slike innretninger må også ligge i mest mulig flatt terreng, på steder der grunnforholdene gir god infiltrasjon og ikke i nærheten av helninger som drenerer til vannforekomster. Ved plassering av innretninger både på og utenom fast underlag må det også hensyntas at jorda kan være frosset om vinteren, og at dette kan øke avrenningsrisiko- og hastighet spesielt under fryse/tine-episoder og under hendelser med styrtregn.

Med «håndteres», jf. første ledd, 2. punktum, menes å drifte innretningene på en god måte, slik at avrenningen begrenses. Dette kan dreie seg om f.eks vedlikehold av drikkestasjoner slik at vannet ikke renner på avveier, og at kontinuerlig rennende vann kan være et problem som bør unngås.

Andre ledd: Husdyrgjødsel som samler seg skal fjernes jevnlig

Husdyrgjødsel som samler seg i luftegårder, utegårder og på permanente fôrings-, drikke- og hvileplasser skal fjernes minst en gang i vekstsesongen og en gang om høsten. Formålet er å unngå at husdyrgjødsel samler seg opp på samme sted over lengre tid. Kravet om å fjerne gjødsla minst to ganger i året skal bidra til å redusere faren for avrenning, og er en konkretisering av kravet om håndtering av slike innretninger, jf. bestemmelsen i første ledd.

§ 7. Krav til utforming av lager for husdyrgjødsel og annen organisk gjødsel

Lager for flytende organiske gjødselvarer skal ha tette konstruksjoner i gulv, sidevegger, porter, luker, uttappingsrør, spjeld m.m., slik at det ikke oppstår lekkasjer. Kanaler og renner for å lede gjødsel til lageret skal være tette. Lageret skal ha tilstrekkelig sikring til å ivareta hensyn til helse, arbeidsmiljø og sikkerhet.

Lager for urin og biorest med mindre enn 25 prosent tørrstoff skal ha tak eller annet dekke som begrenser fordamping til luft. Dekket må likevel sørge for nødvendig ventilering av farlige gasser.

Lager for faste organiske gjødselvarer med mindre enn 25 prosent tørrstoff skal ha tett bunnplate og skjermes med tette kanter. Bunnplaten skal ha fall til sluk og tett oppsamlingskum for sig fra gjødselen.

Ved oppføring, utvidelse eller utbedring av gjødsellager som er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven, skal det foreligge samsvarserklæring om oppfyllelse av krav etter denne forskriften og etter byggteknisk forskrift gitt i medhold av plan- og bygningsloven.

Første ledd: Lager for flytende gjødselvarer skal ha tette konstruksjoner og tilstrekkelig sikring

Eksempler på sikring vil være gjerde som hindrer at mennesker eller dyr faller ned i utvendige kummer og innvendige faste klatretrinn for personer som må oppholde seg nede i lageret i forbindelse med vedlikehold.

Andre ledd: Lager for urin og biorest skal ha tak eller annet dekke

Formålet med tak eller annet dekke er å dempe utslipp av ammoniakk fralager for urin og biorest. Dekket kan ha flere utforminger, og hvilket som er best egnet kan variere. Tett dekke kan være i form av tak eller presenning. «Dekke» tar også høyde for enklere løsninger ved å legge på et lag med halm, lecakuler eller liknende som flyter oppå gjødsla. Nødvendig ventilering i tett tak eller dekke skal hindre ansamling av farlige gasser. Våtfraksjonen av separert husdyrgjødsel skal også oppbevares under dekke.

Tredje ledd: Lager for faste organiske gjødselvarer

Grenseverdien på 25 prosent tørrstoff gjelder til enhver tid. Det vil si at dersom det havner nedbør i gjødsla slik at tørrstoffprosenten reduseres og kommer under 25, vil kravet om tett bunnplate og skjerming mot avrenning gjelde.

Fjerde ledd: Når det er krav om samsvarserklæring etter plan- og bygningsloven

Gjødsellager er søknadspliktig etter plan- og bygningsloven § 20-1 første ledd bokstav a, jf. § 20-2. Forskriftens krav om samsvarserklæring etter plan- og bygningsloven gjelder der det er krav om bruk av ansvarlig foretak, se pbl. §§ 20-3.

Ved oppføring av alminnelig driftsbygning under 1000 m² er det ikke krav om bruk av ansvarlig foretak etter plan- og bygningsloven, jf. pbl. § 20-4 første ledd bokstav b. Det er da ikke krav om samsvarserklæring. Dette betyr at ved bygging av nytt gjødsellager i eller i tilknytning til driftsbygning for husdyrhold under 1000 m² er det ikke krav om samsvarserklæring etter Plan- og bygningsloven.

Det er foreløpig ikke utarbeidet særskilt samsvarserklæring etter gjødselbrukforskriften. Dette er under utredning. I praksis kan det derfor ikke kreves særskilt samsvarserklæring ved bygging av gjødsellager før en slik er utarbeidet.

§ 8. Lagring og plassering av tørr organisk gjødsel direkte på bakken

Organiske gjødselvarer med mer enn 25 prosent tørrstoff kan lagres direkte på bakken på steder der den senere kan fjernes. Gjødsla skal skjermes mot overflatevann.

Lagringen skal ikke skje på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster at det medfører fare for forurensning. Ved plassering skal det legges vekt på topografi, vegetasjon og fremherskende vindretning slik at avrenning og luktulempen begrenses.

Organiske gjødselvarer som omdannes i lagringsperioden kan lagres i inntil tre år. Husdyrgjødsel fra fjørfe kan likevel bare lagres i inntil ett år. Det samme gjelder organiske gjødselvarer som er mottatt utenfra og som er klar til bruk.

Første ledd: Om lagring av organiske gjødselvarer med mer enn 25 % tørrstoff

Gjødsel med mer enn 25 % tørrstoff kan dreie seg om hestegjødsel, fjørfegjødsel og talle (fra sau og storfe).

Overflatevann er vann som samler seg på jordoverflata etter at det er kommet som nedbør. At gjødsla skal skjermes mot overflatevann innebærer at gjødsla må være plassert slik at overflatevann ikke trenger inn i gjødsla. Bestemmelsen innebærer ikke at det settes krav om fysiske barrierer for å hindre inntrengning av overflatevann.

Kravet om at gjødsla skal kunne fjernes innebærer at underlaget må være av en slik art at gjødsla i sin helhet kan fjernes. Det må i tillegg være enkelt å komme til med maskiner eller annet utstyr.

Andre ledd: Om hvor tørre, organiske gjødselvarer kan plasseres

Lagring skal ikke skje på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster at det medfører fare for forurensning. Ved plassering skal det legges vekt på topografi, vegetasjon og fremherskende vindretning slik at avrenning og luktulempen begrenses. Særlig aktsomhet må utvises for råvannkilder for drikkevann, og for vannforekomster som brukes til direkte uttak av drikkevann, herunder private drikkevannsbrønner.

Hva som er et flomutsatt område, må vurderes konkret. Landsdekkende aktsomhetskart for flom kan brukes til å påvise arealer som er flomsikre. Aktsomhetssonene, ifølge disse kartene, har imidlertid vid utstrekning, og mange driftsbygninger og arealer i jordbruket befinner seg innenfor slike soner. Disse kartene er derfor dårlig egnet til å skille mellom arealer som er mer eller mindre flomutsatt. Noen områder er nærmere kartlagt i flomsonekart, og der slike kart foreligger er disse et godt grunnlag for vurdering av om et område er flomutsatt. Der det ikke foreligger flomsonekart, må eieren av gjødsla ut fra lokalkunnskap og erfaring, vurdere om området er flomutsatt.

Ved plasseringen av gjødsla må det vektlegges topografi og vegetasjon slik at risikoen for avrenning reduseres. Gjødsla skal plasseres i mest mulig flatt terreng, og ikke i nærheten av helninger med avrenning til vannforekomster, eller så nærme vannforekomster at avrenning kan inntreffe der det normalt ikke ville inntruffet, f.eks ved styrtregnhendelser. Gjødsla må ikke være plassert i nærheten eller over dreningssystem som kan forsterke faren for forurensning. Videre må det hensyntas at jorda

kan være frosset om vinteren, og at dette kan øke avrenningshastigheten ved fryse/tine-episoder og ved styrtregnhendelser. Det må hensyntas at risikoen for direkte overflateavrenning øker i områder som er sparsommelig vegetert.

Tredje ledd: Tillatt varighet av lagringen

Bestemmelsen fastslår at organiske gjødselvarer som omdannes i lagringsperioden kan lagres i inntil tre år. Husdyrgjødsel fra fjørfe kan likevel bare lagres i inntil ett år. Maks grensen på ett år gjelder også for organiske gjødselvarer som er mottatt utenfra og som er klar til bruk. Dette innebærer at blant annet slam og fjørfegjødsel kan fraktes fra opprinnelsesstedet til bruksstedet for lokal lagring om vinteren, før videre utkjøring om våren. Det gir anledning til å fordele utkjøring over en lengre periode.

For gjødselvarer med avløpsslam gjelder i tillegg § 23, om at den som skal bruke gjødselvarer med avløpsslam på jordbruksareal skal melde fra til kommunen minst to uker før første levering.

§ 9. Krav til oppsamling av silopressaft og lagring av fôr på bakken

Sil oanlegg for gras og surfôr skal utformes slik at det ikke medfører fare for forurensning. Silopressaft skal samles opp og lagres i overensstemmelse med kravene i [§ 7](#).

Rundballer, og annen midlertidig lagring av fôr med tilsvarende begrenset avrenning, kan plasseres direkte på bakken. Lagring av slikt fôr skal ikke overstige tre år. Fôret skal ikke plasseres på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster at det medfører fare for forurensning. Ved plassering skal det legges vekt på terreng- og grunnforhold slik at avrenning begrenses.

Andre ledd: Om hvor fôr kan plasseres

Tidsbegrensningen på maksimalt tre år gjelder fôret, ikke stedet hvor det er plassert. Ved lagring av fôr direkte på bakken, må eieren kunne sannsynliggjøre at dette er midlertidig og at avrenningen er begrenset.

Hva som er et flomutsatt område må vurderes konkret. Landsdekkende aktsomhetskart for flom kan brukes til å påvise arealer som er flomsikre. Aktsomhetssonene, ifølge disse kartene, har imidlertid vid utstrekning, og mange driftsbygninger og arealer i jordbruket befinner seg innenfor slike soner. Disse kartene er derfor dårlig egnet til å skille mellom arealer som er mer og mindre flomutsatt. Noen områder er nærmere kartlagt i flomsonekart, og der slike kart foreligger er disse et godt grunnlag for vurdering av om et område er flomutsatt. Der det ikke foreligger flomsonekart, må grunneier ut fra lokalkunnskap og erfaring, vurdere om området er flomutsatt.

Ved plasseringen av fôret må det vektlegges terreng- og grunnforhold slik at risikoen for avrenning reduseres. Fôret skal plasseres i mest mulig flatt terreng, og ikke i nærheten av helninger med avrenning til vannforekomster, eller så nærme vannforekomster at avrenning kan inntreffe der det normalt ikke ville inntruffet, f.eks. ved styrtregnhendelser. Det må også sikres at fôret ikke plasseres i nærheten eller over dreningssystem ettersom en slik plassering kan forsterke faren for forurensning. Videre må det hensyntas at jorda kan være frosset om vinteren, og at dette kan øke avrenningsrisiko- og hastighet ved fryse/tine-episoder og ved styrtregnhendelser. Det må hensyntas at risikoen for direkte overflateavrenning øker i områder som er sparsommelig vegetert.

§ 10. Krav til håndtering av næringsholdig væskeoverskudd fra innendørs husdyrhold og veksthus

Veksthus og driftsbygninger for husdyrhold som oppføres eller bygges om, skal etableres med oppsamling av vaskevann og annet næringsholdig væskeoverskudd slik at det ikke medfører fare for forurensning. Dette gjelder likevel ikke driftsbygninger for innendørs drift på talle, hvor oppsamling av gjødsel skjer med strø.

Formålet med bestemmelsen i § 10 er å sikre at veksthus og driftsbygninger for husdyrhold som oppføres eller bygges om etableres med løsninger slik at vaskevann og annet næringsholdig væskeoverskudd samles opp slik at det ikke medfører fare for utslipp til vann, luft og terrestriske miljøer.

Hva som menes med ombygging av veksthus og driftsbygninger er ikke definert nærmere i forskriften, men det forutsettes en viss endring med hensikt å endre eller oppgradere bygningens funksjon, slik at man får en endring i utslippet av vaskevann og annet næringsholdig væskeoverskudd. Ombygging for oppskalering av produksjon vil f.eks. føre til et større utslipp, og i et slikt tilfelle vil det være påkrevd at det etableres oppsamling av vaskevann og annet næringsholdig væskeoverskudd. Ombygging med formål å endre driftsformen vil også medføre krav om oppsamling av vaskevann. Ombygging kan omfatte både rehabilitering, oppgradering og endring av planløsning.

Vaskevann og annet næringsholdig væskeoverskudd kan samles opp i eksempelvis gjødselekjeller eller tett tank.

Definisjonen av husdyrgjødsel i § 3 bokstav h nevner eksplisitt at husdyrgjødsel kan være iblandet vaskevann, forutsatt at det naturlig hører med i husdyrholdet eller gjødselhåndteringen. Slikt vaskevann, eksempelvis fra vasking av fjøs, vil derfor regnes som gjødselvare og omfattes av forskriftens krav til lager, spredemengde osv.

Vaskevann og væskeoverskudd som er samlet opp, bør fortrinnsvis håndteres som gjødsel etter gjødselbrukforskriften. Vaskevann som er forurenset med kjemikalier som ved spredning skader vannmiljø eller tas opp i planter eller dyr skal ikke håndteres som gjødsel. Vaskevann fra traktorer, utstyr, lagerbygg for grønnsaker etc. skal heller ikke håndteres som gjødsel. Det samme gjelder for vaskevann mottatt utenfra. Annen håndtering av oppsamlet vaskevann og annet væskeoverskudd, herunder påslipp til kommunalt avløpsnett eller utslipp til resipient, reguleres i dag etter forurensningsloven og forurensningsforskriften kapittel 15A.

§ 11 Krav til håndtering av oppsamlede planterester

Oppsamlede planterester fra veksthus og grønnsaksavlinger skal ikke lagres på flomutsatte områder eller så nær vannforekomster, dreneringssystem mv. at det medfører fare for forurensning. Ved plassering skal det legges vekt på terreng- og grunnforhold slik at avrenning begrenses. Slike rester kan lagres inntil tre år, og må kunne fjernes på en enkel måte.

Hva som er et flomutsatt område må vurderes konkret i det enkelte tilfelle. Landsdekkende aktsomhetskart for flom kan brukes til å påvise arealer som er flomsikre. Aktsomhetssonene har imidlertid vid utstrekning, og mange driftsbygninger og arealer i jordbruket befinner seg innenfor slike

soner. Disse kartene er derfor dårlig egnet til å skille mellom arealer som er mer eller mindre flomutsatt. Noen områder er nærmere kartlagt i flomsonekart, og der slike kart foreligger er disse et godt grunnlag for vurdering av om et område er flomutsatt. Der det ikke foreligger flomsonekart, må grunneier ut fra lokalkunnskap og erfaring, vurdere om området er flomutsatt.

Ved plasseringen av planterestene må det vektlegges terreng- og grunnforhold slik at risikoen for avrenning reduseres. Planterestene må plasseres i mest mulig flatt terreng, og ikke nærheten av helninger med avrenning til vannforekomster, eller så nærme vannforekomster at avrenning kan inntreffe der det normalt ikke ville inntruffet, f.eks ved styrtregnhendelser. Det må også sikres at planterestene ikke plasseres i nærheten eller over dreningssystem ettersom en slik plassering kan forsterke faren for forurensning. Videre må det hensyntas at jorda kan være frosset om vinteren, og at dette kan øke avrenningsrisiko- og hastighet ved fryse/tine-episoder og ved styrtregnhendelser.

Tidsbegrensningen på maksimalt tre år gjelder planterestene, ikke stedet hvor det er plassert. Bestemmelsen om at planterestene må kunne fjernes på en enkel måte innebærer at underlaget må være av en slik art at planterestene i sin helhet lar seg fjerne. Det må i tillegg være enkelt å komme til med maskiner eller annet utstyr.

§ 12. Krav til lagerkapasitet

Det skal disponeres tilstrekkelig lagerkapasitet til at husdyrgjødsel kan lagres frem til spredning eller annen lovlig omsetning. Lagerkapasiteten skal minimum omfatte åtte måneders egen produksjon av husdyrgjødsel med mindre enn 25 prosent tørrstoff.

Den som ikke selv skal benytte husdyrgjødsel kan likevel, etter søknad til statsforvalteren, gis tillatelse til færre enn åtte måneders lagerkapasitet.

Ved leie av lagerkapasitet, er innehaveren av husdyrgjødsel ansvarlig for at lagringen oppfyller kravene stilt i denne forskriften.

Kravene til lagerkapasitet gjelder for flytende gjødsel og fast gjødsel med mindre enn 25 % tørrstoff.

Tilstrekkelig lagerkapasitet er viktig for å kunne spre gjødsel til riktig tid, for å få best mulig gjødseleffekt og for å redusere tap av næringsstoffer til vann og luft. Kravet til minimum lagerkapasitet har også til hensikt å unngå breddfulle gjødsellagre med resulterende punktutslipp, som kan føre til alvorlig forurensning i vassdrag. Kravene til lagerkapasitet i § 12 og spredetidspunkt i § 15 henger sammen.

Første ledd: Tilstrekkelig lagerkapasitet

Med «disponere» menes at den som har husdyr må kunne stille til rådighet lagerkapasitet tilsvarende kravene, enten ved egen eie eller ved leie/lån. Dersom det leies/lånes lagerkapasitet, må foretaket kunne dokumentere at det til enhver tid vil være tilstrekkelig lagerkapasitet, eksempelvis gjennom skriftlige avtaler.

Kravet til lagerkapasitet må sees i sammenheng med kravene til spredetidspunkt i § 15. Foretaket må ha lager som minimum rommer den mengde gjødsel som blir produsert fram til lovlig spredetidspunkt på våren eller annen lovlig omsetning. «Annen lovlig omsetning» refererer til

bortskaffelse av gjødsla til f.eks. gjødselforedlere, biogassanlegg eller andre mottakere av gjødsel. Lagerkapasiteten må minimum omfatte åtte måneders egen produksjon av husdyrgjødsel med mindre enn 25% tørrstoff. Med «egen produksjon av husdyrgjødsel» menes den gjødsla som produseres fra dyr husdyreier selv disponerer.

For å anslå volumet som produseres fra ulike typer dyr kan verdier fra f.eks. rapporten [Mengd utskilt husdyrgjødsel – nye standardtal](#), utarbeidet av Lars Nesheim og Elin Halvorsen Sikkeland ved NIBIO benyttes. Tallene fra denne rapporten ble sammenfatte i forarbeidene til gjødselbrukforskriften og er gjengitt i tabellen under. Merk at dette er tall beregnet i 2013, og at endringer kan ha skjedd siden den gang. Verdiene i tabellen skal ikke regnes som minstekrav, men er til veiledning og gir en pekepinn for hvor stort volum som produseres fra ulike dyreslag. Merk at vaskevann kan utgjøre et betydelig volum i mjølkeproduksjonen. Dette må regnes inn når en skal beregne hvor stor lagerkapasitet som trengs. Også nedbør må det tas høyde for der lageret ikke har dekke som skjermer. Gjødsel som slippes på beite trenger ikke medregnes. Det er ikke nødvendig å ha lagerkapasitet for gjødsel fra dyr som utelukkende går utendørs. Et unntak kan likevel være tilfeller der det samler seg gjødsel som må fjernes og lagres, jf. § 6 andre ledd.

Storfe – blautgjødsel

Dyrekategori	Mengde blautgjødsel per måned (m ³ /mnd)	Påslag / regneregel
Melkeku ved årsavdrått 7–8,5 tonn	1,7	Om middelavdrått «a» overstiger 9 tonn justeres mengden med $(a/7,5)^{1\frac{1}{2}}$
Ammeku	0,9	
Ungdyr (middel for livsløpet fram til slakting/kalving)	0,54	
Vaskevann i mjølkeproduksjon per ku	0,5–1,0	
Strø og vassøl	+10 %	Påslag på beregnet gjødselmengde
Nedbør i åpen lagerkum	Nedbørsmengde (m) × overflate (m ²)	

Gris – blautgjødsel

Dyrekategori	Mengde blautgjødsel (m ³)	Påslag / regneregel
Avlsgris inkl. spedgris	0,4 m ³ /mnd	
Unggris til avl	1,0 m ³ /dyr	
Slaktegris (livsløpet 31–115 kg)	0,5 m ³ /dyr	Om middelvekt «x» ved slakt overstiger 130 kg justeres mengden med $(x/115)^{3/2}$
Smågris (10–30 kg)	0,08 m ³ /dyr	
Nedbør i åpen lagerkum	Nedbørsmengde	

	(m) × overflate (m ²)	
--	--------------------------------------	--

Småfe

Dyrekategori	Blautgjødse (m ³)	Talle (m ³)
Sau	0,15	0,20
Geit	0,15	0,20

Andre ledd: Mulighet for dispensasjon for den som selv ikke skal benytte husdyrgjødsel

Dersom den som disponerer dyra ikke selv skal benytte hele eller deler av gjødselmengden som produseres, (den skal avhendes), kan statsforvalteren gi tillatelse til mindre enn åtte måneders lagerkapasitet. Dette forutsetter søknad. Ved vurderingen av en slik tillatelse skal statsforvalteren legge vekt på at det er tydelige og langvarige avtaler for avhendingen, og at det kan sannsynliggjøres at husdyreieren ikke vil ha behov for ytterligere lagring på kort sikt. Statsforvalteren bør sette en tidsbegrensning på tillatelsen, og stille som vilkår at tillatelsen ikke lenger vil gjelde dersom det gjøres endringer i drifta som øker omfanget av gjødselproduksjonen eller dersom avtaler om avhending opphører.

Tredje ledd: Ansvarsforhold ved leie av lagerkapasitet

Tredje ledd slår fast at ved leie av lagerkapasitet er det innehaveren av husdyrgjødsel som er ansvarlig for at lagringen tilfredsstiller kravene i gjødselbrukforskriften. Dette omfatter kravene i § 4, § 7 og § 13.

§ 13. Større anlegg innen fjørfeavl og svineavl

I anlegg for svine- og fjørfehold med bløtgjødsellager med 2000 slaktegris plasser eller mer, 750 avlspurker eller mer eller 40 000 plasser for fjørfe eller mer, skal det nyttes lagersystem eller teknikker som det kan dokumenteres at reduserer utslipp av ammoniakk (NH₃) med 40 prosent eller mer sammenlignet med utendørs bløtgjødsellager uten dekke.

For anlegg for svine- og fjørfehold med bløtgjødsellager dimensjonert for 2000 eller flere slaktegris plasser, 750 eller flere avlspurker eller 40 000 eller flere plasser for fjørfe, oppført etter 20. juli 2003, skal det tas i bruk innredningssystemer for husdyr som det kan dokumenteres at reduserer utslipp av ammoniakk (NH₃) med 20 prosent eller mer sammenlignet med referansen. For anlegg for svinehold er referansen spalteplank på hele bingeearealet, mens for burhøns er referansen anlegg hvor gjødselen lagres i husdyrrommet under burene. For anlegg med frittgående fjørfe er referansen fast underlag med strø og med drikkekar som vannkilde. Ved motstrid står dette leddet tilbake for [lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd](#) med tilhørende forskrifter.

Gjødselbrukforskriften § 13 gjennomfører krav i Göteborgprotokollen om reduksjon av forsurende, overgjødsling og bakkenært ozon, en protokoll under FN-konvensjonen om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning.

FN-konvensjonen har utarbeidet veiledning til Göteborgprotokollen som beskriver aktuelle lagersystem, teknikker og innredningssystemer som reduserer utslipp av ammoniakk.

FN-konvensjonens veiledning til Göteborgprotokollen finnes [her](#) og [her](#).

§ 14. Gjødsling etter behov

Bruk av gjødselvarer skal, når ikke annet er bestemt i denne forskriften, tilpasses vekstenes behov og jordas næringsstoffinnhold.

Denne bestemmelsen danner hovedregelen om hvor stor mengde næringsstoffer som kan tilføres arealer som er omfattet av forskriften. I forskriften er det spesifikke bestemmelser om tilførsel av fosfor på jordbruksareal (§ 20 og § 21) og nitrogen fra husdyrgjødsel (§ 19). I § 26 Krav til gjødslingsplanlegging er det beskrevet hvilke faktorer man skal ta hensyn til ved planlegging av gjødsling og § 29 stiller krav til representativ prøvetaking av jord. Behovsnormer ved ulike forventede avlingsnivå for ulike vekster, samt korreksjonstabeller for næringsstoffinnhold i jorda, finnes i bla. NIBIOs gjødslingshåndbok.

§ 15. Krav til spredetidspunkt

Spredning av organiske gjødselvarer er tillatt i følgende perioder dersom ikke annet er bestemt i medhold av denne forskriften, jf. § 31:

1. I områder som ligger innenfor nedbørsfeltet som drenerer til kyststrekningen fra svenskegrensa til fylkesgrensa mot Agder, i perioden 1. mars til og med 1. september. Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning. I forbindelse med etablering av høstkorn eller andre vekster som skal etablere plantevekst før innvintring, er spredning tillatt frem til og med 15. september.
2. I kommunene Stavanger, Sola, Randaberg, Sandnes, Gjesdal, Klepp, Time og Hå i Rogaland fylke, i perioden 1. mars til og med 1. september. Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning.
3. I Troms og Finnmark i perioden 1. mars til og med 1. november i kombinasjon med nedmolding. Spredning uten nedmolding på eng og annen grøde skal skje senest 1. september og det skal samme år høstes etter spredningen.
4. I resten av landet, i perioden 1. mars til og med 15. september. Det skal samme år høstes eller etableres plantevekst etter siste spredning.

Spredning av organiske gjødselvarer er ikke tillatt på snødekket eller frossen mark. Silopressaft kan spres frem til og med 15. september.

Vekstsesong og muligheter for å få ut gjødsel varierer med hvilken del av landet produksjonen skjer og det er derfor ulike grenser for ulike landsdeler. Det er overgangsordninger for denne bestemmelsen som i stor grad følger den samme geografiske inndelingen. Denne bestemmelsen må derfor leses i sammenheng med overgangsregelen i § 36. Videre kan Statsforvalteren etter § 31 fastsette andre spredefrister.

Følgende gjelder for jordbruksforetak uavhengig av landsdel:

- Silopressaft kan spres frem til og med 15. september uten påfølgende høsting eller etablering av plantevekst.
- Det skal ikke spres organiske gjødselvarer på snødekket eller frossen mark.
- Beiting regnes som høsting.

Som hovedregel skal all spredning etterfølges av høsting eller etablering av plantevekst etter siste spredning. Hva som er sannsynlig tidspunkt for siste høsting eller etablering av plantevekst om høsten må vurderes konkret utfra tidligere erfaring. Spredning på arealer med levende planter må skje tidnok til at det kan ventes en viss ettervekst som kan høstes eller beites samme år. Dersom foretakene som hovedregel ikke rekker gjødselspredning innen fristen på grunn av tidspunkt for skuronn/ høsting, må gjødselspredning skje om våren eller forsommeren. Dersom det allerede er undersådde fangvekster på arealet, er det ikke nødvendig å etablere ytterligere plantevekst etter siste spredning.

§ 16. Krav til spredning

Organisk gjødsel som spres på åpen jord må moldes ned innen 18 timer. Dette gjelder likevel ikke organisk-mineralsk gjødsel som er pelletert, granulert eller tilsvarende.

Ved spredning av organisk gjødsel skal luktulempen og ulemper som følge av partikkelspredning begrenses.

Første ledd: krav til nedmolding av organisk gjødsel på åpen jord

Organisk gjødsel som spres på åpen jord må moldes ned innen 18 timer. For regler for nedmolding av avløpsslam, se kommentarer til § 22. Spredning med utstyr som feller gjødsla direkte ned i jorda vil oppfylle kravet om nedmolding.

Med åpen jord menes jord som ligger bar uten plantedekke (ref. § 3). Stubbåker regnes som plantedekke, og ved spredning av gjødsel på stubbåker trenger man altså ikke molde ned gjødsla. Nedsprøyta eng (eng der plantedekket er dødt som følge av sprøyting med kjemiske midler, typisk som ledd i fornying av enga) regnes også som plantedekke. Ulike grader av jordarbeiding (f.eks. jordarbeiding rett etter tresking, harving som etterlater en del halm i overflaten osv.) medfører at arealet ikke lenger har plantedekke og for slike tilfeller må organisk gjødsel moldes ned.

Det er ikke krav til nedmolding for organisk-mineralsk gjødsel som er pelletert, granulert eller tilsvarende.

Andre ledd: Ved spredning av organisk gjødsel skal luktulempen og ulemper som følge av partikkelspredning begrenses

Spørsmål om hva som er luktplager er svært subjektivt. Det finnes ikke noen konkret grenseverdi eller avstandskrav til boligområde. Dette blir noe som kommunen må vurdere i hver enkelt sak.

Kommuneoverlegen eller annen samfunnsmedisinsk kompetanse i kommunen, jfr. folkehelseloven § 7 c, er sentral i slike vurderinger.

Vurderingen må ses opp mot forskrift av 25. april 2003 nr. 486 om miljørettet helsevern § 7 første ledd som oppstiller krav om at alle virksomheter og eiendommer skal planlegges, bygges, tilrettelegges, drives og avvikles på en helsemessig tilfredsstillende måte, slik at de ikke medfører fare for helseskade eller helsemessig ulempe. Med helsemessig ulempe menes forhold som etter en helsefaglig vurdering kan påvirke helsen negativt og som ikke er helt uvesentlig, jfr. annet ledd. I merknadene til forskriften § 7 fremgår det at «forholdet må være av en viss alvorlighet eller overstige et minstemål av akseptabel helserisiko, før det anses som en «helsemessig ulempe». En viss grad av alminnelig risiko må nødvendigvis aksepteres i samfunnet. Forhold som ikke går utover dagliglivets alminnelige risiko vil ikke omfattes av forskriften. Det kan tenkes eksempler på forhold som kan være både irriterende og plagsomme, men som likevel ikke kan anses å være verre enn det man med rimelighet må tåle. En midlertidig påvirkning (kort varighet) av en negativ miljøfaktor er eksempel på et forhold som kan være uvesentlig i forhold til denne bestemmelsen. Når det er grunn til å anta at planlagte eller eksisterende virksomheter og eiendommer kan medføre fare for helseskade eller helsemessig ulempe, skal den ansvarlige for virksomheten utføre de beskyttelsestiltak og ta de forholdsregler som ellers er nødvendige for å forebygge, hindre eller motvirke at slik virkning oppstår, jfr. forskrift om miljørettet helsevern § 7 tredje ledd. Bestemmelsen må også ses i sammenheng med forskrift om miljørettet helsevern § 9 bokstav e om at virksomheter skal drives slik at luktplager

som er til helsemessig ulempe for omgivelsene unngås.

§ 17. Godkjent spredeareal

Spredning av gjødselvarer kan bare skje på fulldyrket og overflatedyrket jord, godkjent innmarksbeite, grøntareal og anlegg for dyrking av mat-, fôr- eller prydvekster.

Kommunen kan etter søknad godkjenne innmarksbeite som spredeareal. Ved vurderingen skal det legges særlig vekt på hvilke virkninger gjødsling kan få for natur- og kulturlandskapsverdier, og om gjødslingen kan skje på en forsvarlig måte.

Det kan ikke tilføres gjødselvarer på jordbruksareal som ikke høstes eller beites. Areal godkjent etter andre ledd skal innrapporteres av kommunen i offentlig register med kartbeskrivelse og kunne påvises tilsvarende i terrenget.

Første ledd: Hvor gjødselvarer kan spres

Gjødselvarer (både organiske og mineralske) kan kun spres på fulldyrket og overflatedyrket jord, godkjent innmarksbeite (se kommentar til andre ledd), på grøntarealer og anlegg for dyrking av mat-, fôr eller prydvekster. For definisjon av fulldyrket jord, overflatedyrket jord og grøntareal, se § 3. Med «anlegg for dyrking av mat-, fôr eller prydvekster» menes typisk gartnerier.

Bruk av gjødselvarer i private hager, skolegårder, eller tilrettelagte lekeområder er ikke omfattet av forskriften ref. § 2 Virkeområde, men ved etablering eller reetablering av slike områder gjelder forskriften. Dette regnes da som grøntarealer hvor det er tillatt å spre gjødselvarer etter § 17. Hvilke gjødselvarer som kan brukes på slike områder framgår av veileder til gjødselvarerforskriften.

Som ledd i etablering av innmarksbeite, kan gjødselvarer spres på annet areal enn det som følger av § 17 første ledd, dersom kommunen gir dispensasjon etter § 32 første ledd.

Andre ledd: Godkjenning av innmarksbeite som spredeareal

§ 17 andre ledd presiserer at "Kommunen kan etter søknad godkjenne innmarksbeite som spredeareal." Dette innebærer at to forhold må være til stede (til enhver tid) for at innmarksbeite kan anvendes som spredeareal. For det første må arealet kvalifisere som innmarksbeite i tråd med definisjonen i § 3. For det andre må arealet være godkjent som spredeareal og eventuelle vilkår for godkjenningen må være oppfylt.

Godkjenning kreves uavhengig av type gjødselvarer som skal brukes. Med andre ord er det også nødvendig med godkjenning for å eksempelvis kunne spre mineralgjødsel, biorest eller kalke. Samtidig vil det, fram til utgangen av 2027 uten ytterligere godkjenning, fortsatt kunne gjødsles med mineralgjødsel på innmarksbeite såfremt det foreligger gjødslingsplan fra 2022 eller 2023 som dokumenterer at arealet er tilført slik gjødselvarer (jf. § 36 andre punkt). Se ytterligere kommentar til denne overgangsregelen under § 36.

Grensen for tillatt mengde fosfor gjelder samla for både husdyrgjødsel og mineralgjødsel. Utkjøring av husdyrgjødsel på beite kan samtidig medføre særskilte utfordringer sammenliknet med mineralgjødsel. Derfor trengs andre og mer omfattende vurderinger før et innmarksbeite kan godkjennes for spredning av husdyrgjødsel.

Kommunen kan derfor gi to typer godkjenning av gjødsling av innmarksbeite:

- 1) Godkjenning kun for bruk av mineralgjødsel
- 2) Godkjenning for alle gjødselslag (mineralgjødsel, organiske gjødselvarer mm.).

Om hvem som skal søke om godkjenning

Foretaket som disponerer arealet skal søke om godkjenning. Søker må gi alle opplysninger som er nødvendige for at kommunen skal vurdere søknaden. Dersom grunneier er en annen enn den som disponerer arealet, skal det i søknaden foreligge en uttalelse fra grunneier til at arealet blir omsøkt som spredeareal. Ligger uttalelse fra grunneier ikke ved, og søker er en annen enn grunneier, må kommunen enten stille saken i bero inntil søker har innhentet grunneiers uttalelse, eller selv sørge for å innhente uttalelse fra grunneier, jf. den alminnelige utredningsplikten i fvl. § 17.

Godkjenningen gjelder arealet. Ved et skifte i hvem som disponerer arealet vil også ny disponent ha dette arealet som godkjent spredeareal for sin drift, selv om enkelte vurderinger i godkjenningsprosessen avhenger av driften til foretaket som søker godkjenningen.

Om vurderingen av om et innmarksbeite kan godkjennes som spredeareal

Kommunen må først vurdere om arealet oppfyller kriteriene for å være innmarksbeite etter definisjonen i § 3. Deretter skal kommunen vurdere om arealet skal godkjennes som spredeareal. I vurderingen skal kommunen vektlegge alle hensyn forskriften er ment å fremme. Hvilke virkninger gjødsling kan få for natur- og kulturlandskapsverdier, og om gjødslingen kan skje på en forsvarlig måte skal vektlegges i vurderingen opp mot foretakets driftsmessige fordeler ved å kunne gjødsle:

- Hensynet til natur- og kulturlandskapsverdier gjenspeiler tilsvarende ordlyd i nydyrkingsforskriften.
- Hensynet til at gjødsling kan skje på forsvarlig måte henviser både til at adkomst og areal må egne seg for å kjøre ut gjødsel, og at gjødslingen er forsvarlig for omgivelsene. Vurderinger av egnet adkomst vil være mest relevant for utkjøring av husdyrgjødsel, og vil derfor ha særlig vekt i tilfeller der arealet trengs for å skaffe nok areal for foretakets husdyrgjødsel.

Natur- og kulturlandskapsverdier

Forekomst av trua arter, prioriterte arter, ansvarsarter, trua naturtyper, utvalgte naturtyper eller nærhet til/beliggenhet i et område med vernestatus skal veie tungt i vurderingen. Nyttige hjelpemidler er miljøforvaltningens kartlag i Naturbase og kulturminnemyndighetenes kartlag i Askeladden. Man må likevel være oppmerksom på at registreringer i disse databasene ikke er fullstendige, slik at synfaring i vekstsesongen som regel vil være nødvendig dersom arealet ikke er kartlagt og ikke har vært gjødslet før. Arealer som har vært gjødslet regelmessig har mindre sannsynlighet for å ha verdifulle naturverdier, og synfaring kan skje utenom vekstsesongen.

Kommunen må vurdere hvordan gjødslinga kan påvirke kulturminner og kulturmiljøer. Aktuelle vilkår er å unngå kjøring nær kulturminner, og unngå gjødsling nær steingjerder og rydningsrøyser.

Det må gå fram av vedtaket hvordan hensynet til natur- og kulturlandskap er vurdert. Naturmangfoldloven § 7 angir at prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 skal legges til grunn ved utøving av offentlig beslutningstagning.

Kommunen må vurdere risiko for forurensning av tilgrensende vassdrag og kystvann. Dersom tilgrensende vannforekomster ikke oppfyller miljømålet etter vannforskriften, eller står i fare for å få forverret økologisk tilstand eller en forverring på ett eller flere parametere, bør det vurderes om arealet ikke kan godkjennes, eventuelt om det kan godkjennes med vilkår om tiltak som motvirker avrenning, som en større vegetasjonssone båndlagt mot spredning enn minstekravet på 6 meter, jmfør § 18. Dersom kommunen ikke har den vannfaglige kompetansen til å vurdere påvirkning på vannforekomsten, må den innhente kvalifiserte vurderinger fra miljøvernavdelingen hos Statsforvalteren og/eller hos vannområdekoordinator.

Forsvarlig måte

Arealet må være praktisk mulig å nå med spredeutstyr for gjødsel, og det må være forsvarlig tilkomst til arealet.

Ved vurdering av om arealer nær, ved og under strømledningsanlegg er egnet som spredeareal, må det tas hensyn til hvorvidt arealet kan nås med spredeutstyr som ikke medfører risiko for skade på personer, ledningsanlegg og annet materiale. Beiter under/i nærheten av høyspentledninger som pga. topografi eller tilkomstmulighet bare kan nås med gjødselkanon, vil eksempelvis ikke kunne gjødsles på forsvarlig måte da spredning med kanon her kan innebære fare. Dersom det er usikkert om hvorvidt gjødselspredning kan skje på forsvarlig måte med egnet utstyr, er foretaket ansvarlig for at det innhentes anvisning fra nettselskapet om hvordan spredningen kan gjøres.

Det må være en reell plan om å gjødsle og beite arealet

Godkjenning av innmarksbeiter som spredeareal skal være tuftet i fôrbehov, og ikke gjødseloverskudd. Kommunen må derfor gjøre undersøkelser om drifta til foretaket og vurdere om det er sannsynlig at arealet vil bli tilstrekkelig beitet til at det kan anses som høstet/beitet etter § 17 tredje ledd.

Vilkår

Hvis det er satt vilkår, må det komme klart fram av vedtaket hva som er vilkårene for gjennomføring av tiltaket og fristene for dette. Begrunnelsen for at det er stilt vilkår må komme fram.

Beregning av størrelse på godkjent areal

Av § 20 sjette ledd framgår det at på innmarksbeiter godkjent for spredning kan det tilføres 2 kg P/daa per år. Ved godkjenning av spredearealet må kommunen gjøre en skjønnsmessig vurdering av hvor stor del av det aktuelle arealet (videre kalt bruttoarealet) som likevel ikke er å regne som innmarksbeite fordi det f.eks. er uproduktivt areal som steiner, berg, skogholt, myr, sammenhengende områder med kulturgras som lyssiv mm. Selv om slike områder ikke er utfigurert som berg, skog osv. i AR5, skal de ikke regnes som spredeareal. Det skal da gjøres et overslag over hvor stor andel av arealet som skal komme til fratrekk, slik at man står igjen med et effektivt (netto) spredeareal som kan tilføres 2 kg P/daa.

En mulig framgangsmåte for å finne effektivt spredeareal er å gjøre et prosentvis fratrekk fra bruttoarealet. Eksempel: Et omsøkt areal er 110 dekar. Kommunen vurderer at 10 dekar har viktige naturverdier som tilsier at det ikke bør tilføres gjødsel, men velger å godkjenne det resterende, 100 dekar. Dette resterende arealet kaller vi bruttoareal. Arealet har en god del steiner og berg i dagen, kommunen anslår det ved synfaring til å være ca. 20 %. Effektivt (netto) spredeareal blir 100 dekar – 20 % = 80 dekar. Det kan tilføres 80 daa * 2 kg P/daa = 160 kg P på dette arealet.

Omgjøring av vedtak

For omgjøring av vedtak etter § 17 andre ledd i gjødselbrukforskriften gjelder bestemmelsene i forvaltningsloven § 35. For vedtak om godkjent innmarksbeite etter forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav kan statsforvalteren oppheve tidligere godkjenninger på gitte vilkår, se § 36 nr. 2.

Tredje ledd: Det kan ikke tilføres gjødselvarer på jordbruksareal som ikke høstes eller beites

Bakgrunnen for bestemmelsen er at plantene på disse arealene ikke har behov for ekstra tilførsel av næringsstoffer. Bestemmelsen sørger for utnyttelse av ressursene og hindrer at næringsstoffene kommer på avveie. Ved vurdering av om et areal oppfyller kravene til høsting/beiting kan man se til vurderingene som gjøres av om et areal oppfyller kravene til å «drive arealet aktivt» i [kommentarer til forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket](#).

Fjerde ledd: Innrapportering til offentlig register og påvisning i terrenget

En avgrensning av innmarksbeitearealet er viktig for at det skal framgå tydelig hvor i terrenget det er tillatt å spre gjødsel. Derfor er det i § 17 fjerde ledd et krav om at spredearealet må dokumenteres med kartbeskrivelse, og kunne påvises tilsvarende i terrenget, typisk gjennom påvisning av plantearter som angitt i definisjonen av innmarksbeite (grasarter eller beitetålende urter), ved gjerde mot utmark eller naturlige avgrensninger som elver, fjell og lignende.

Arealet som godkjennes (bruttoarealet, se omtale over) skal innrapporteres digitalt av kommunen. Det vil bli utviklet fagsystem for oppgaven, og fram til det er klart vil det ikke være krav om å innrapportere til sentrale myndigheter. Statsforvalteren kan ha egne kartlag som skal oppdateres i mellomtiden.

§ 18. Vegetasjonssone som er båndlagt mot spredning

Det skal i vegetasjonssone mot vassdrag, jf. [vannressursloven § 11](#), [forskrift om nydyrking § 6](#) og [forskrift om produksjonstilskudd § 4 fjerde ledd](#), ikke tilføres gjødselvarer.

Ved spredning av gjødselvarer på innmarksbeite skal avstanden til vassdrag være minst 6 meter målt fra ytterkant av utstyrets normale rekkevidde.

Første ledd: Om ulike bredder av vegetasjonssoner

Kravet til bredden på vegetasjonssonen mot vassdrag avhenger av om jordbruksarealet er inntil vassdrag med eller uten årssikker vannføring, om jordbruksarealet er underlagt nydyrkingsforskriften og om arealet er innmarksbeite. Det er det kravet som til enhver tid gir størst avstand til vassdrag som vil være gjeldende.

I henhold til vannressursloven § 11 skal det langs bredden av vassdrag med årssikker vannføring opprettholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr. Vannressursloven definerer vassdrag som alt stillestående eller rennende overflatevann med årssikker vannføring, med tilhørende bunn og bredder inntil høyeste vanlige

flomvannstand. Som vassdrag regnes også vannløp uten årssikker vannføring dersom det atskiller seg tydelig fra omgivelsene.

Nydyrkingsforskriftens definisjon av vassdrag tilsvarer definisjonen vi finner i vannressursloven. I tillegg er det i nydyrkingsforskriften tatt inn bestemmelser om kantsonens bredde; langs vassdrag med årssikker vannføring skal vegetasjonssonen være minst 6 meter målt ved normal vannføring, mens kantsonen skal være minst 2 meter langs vassdrag uten årssikker vannføring dersom vannløpet atskiller seg tydelig fra omgivelsene.

Forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 4 fjerde ledd sier at jordbruksarealet må ha vegetasjonssone på minst 2 meter mot vassdrag med årssikker vannføring, målt horisontalt fra vassdragets normalvannstand.

1.1.1.1 Årssikker vannføring

Det finnes ingen fullstendig oversikt over alle vassdrag med årssikker vannføring og dette må vurderes konkret i hvert tilfelle. I vannressursloven er årssikker vannføring definert som: "vannføring som ved middeltemperatur over frysepunktet ikke tørker ut av naturlige årsaker oftere enn hvert tiende år i gjennomsnitt".

Vassdrag som fryser igjen om vinteren (når middeltemperaturen er under frysepunktet) har fortsatt årssikker vannføring, fordi dette ikke er det samme som at vassdrag tørker ut.

Om det er årssikker vannføring i et vassdrag avhenger av størrelsen og egenskapene til vassdragets nedbørfelt (feltkarakteristikker) og kan endre seg med klimaendringer og fysiske inngrep i nedbørfeltet. Generelt er det større sannsynlighet for at vassdrag med små nedbørfelt naturlig tørker ut enn vassdrag med store nedbørfelt. Små nedbørfelt med innsjøer/tjern, eller som inneholder areal dekket av våtmark (bl.a. myr) og/eller isbreer, har større sannsynlighet for å ha årssikker vannføring enn vassdrag uten disse egenskapene.

Andre ledd: Bredden av ugjødselsone for innmarksbeite

For innmarksbeite har gjødselbrukforskriften en egen bestemmelse. For innmarksbeite skal det være en ugjødselsone på minst 6 meter til vassdrag med årssikker vannføring, målt fra ytterkant av spredeutstyrets normale rekkevidde.

§ 19. Begrensning for nitrogen i sårbare områder

I områder som til enhver tid er definert som sårbare etter direktiv 91/676/EØF om beskyttelse av vann mot forurensning forårsaket av nitrater fra landbruket (nitratdirektivet) er det ikke tillatt å tilføre mer enn 17 kg nitrogen per dekar per år fra husdyrgjødsel. Dette gjelder områder med avrenning til Glommavassdraget, medregnet Lågen og Vorma, Haldenvassdraget og øvrige områder med avrenning til Oslofjorden mellom svenskegrensa og Strømstangen fyr samt til indre Oslofjord (innenfor Drøbaksterskelen).

Mengden nitrogen i egen husdyrgjødsel bestemmes enten ut fra normtall for ulike dyreslag, jf. [vedlegg 2](#), eller ut fra en oversikt over nitrogenstrømmer inn til og ut av husdyrholdet. Det kan gjøres fratrekk for forventet tap av ammoniakk fra husdyrrom og lager. Slikt fratrekk kan ikke overstige faktorene i [vedlegg 2](#).

Første ledd: Områder bestemmelsen gjelder for og tillatt mengde nitrogen fra husdyrgjødsel

I områder som til enhver tid er definert som sårbare etter direktiv 91/676/EØF om beskyttelse av vann mot forurensning forårsaket av nitrater fra landbruket (nitratdirektivet) er det ikke tillatt å tilføre mer enn 17 kg nitrogen per dekar per år for foretaket som helhet fra husdyrgjødsel, herunder biorest fra husdyrgjødsel. Dette gjelder per 2026 områder med avrenning til Glommavassdraget, medregnet Lågen og Vormå, Haldenvassdraget og øvrige områder med avrenning til Oslofjorden mellom svenskegrensa og Strømstangen fyr (ved Fredrikstad) samt til Indre Oslofjord (innenfor Drøbakerskelen).

Andre ledd: Hvordan mengden nitrogen i husdyrgjødsel bestemmes

Mengden nitrogen i egen husdyrgjødsel bestemmes enten ut fra normtall for ulike dyreslag jf. vedlegg 2 til forskriften, eller ut fra en oversikt over nitrogenstrømmer inn til og ut av husdyrholdet.

Tallmaterialet i vedleggstabell 2 er i hovedsak hentet fra rapporten «Husdyrgjødsel; oppdatering av mengder gjødsel og utskillelse av nitrogen, fosfor og kalium» av Karlengen mfl. i 2012. For noen dyreslag er likevel normtall noe justert, for melkeku er normtall noe oppjustert i tråd med bl.a. endret melkeytelse, og for slaktekylling er normtall noe oppjustert i tråd med oppføring til høyere slaktevekt.

Det kan gjøres fratrekk for forventet tap av ammoniakk fra husdyrrom og lager. Slike fratrakk kan ikke overstige faktorene i vedlegg 2 i forskriften. Disse faktorene er hentet fra samme modell som brukes i beregningene av ammoniakkutslipp i det norske utslippsregnskapet.

§ 20. Begrensninger for tilførsel av fosfor på jordbruksarealer

Ved bruk av fosforholdige gjødselvarer på fulldyrket og overflatedyrket jord, skal mengden tilført fosfor enten:

- a. følge krav til fosforbalanse etter andre ledd, eller
- b. følge grensene satt i tredje ledd.

Gjødsling etter bokstav a) er avgrenset oppad til 3,5 kg P/daa/år. Forholdet mellom fosformengde som tilføres og tas ut skal være 1:1 eller lavere over en treårsperiode. Oppnådd balanse skal dokumenteres gjennom oversikt over fosforstrømmer inn og ut av foretaket. Før oppstart av hver treårsperiode skal bruk av adgangen til balansejødsling, samt analyseresultater fra jordprøver i tråd med § 29 som ikke er eldre enn fire år, innrapporteres av jordbruksforetaket til offentlig register. Innrapportering skal skje på den måten og fra det tidspunkt som Landbruksdirektoratet bestemmer.

For gjødsling etter første ledd bokstav b), skal tilført fosfor per dekar ikke overstige følgende grenser:

- 1. For alle fylker bortsett fra Rogaland og Troms og Finnmark:
 - a. 2,8 kg P/daa/år i perioden 1. januar 2027–31. desember 2029
 - b. 2,5 kg P/daa/år i perioden 1. januar 2030–31. desember 2032
 - c. 2,3 kg P/daa/år fra og med 1. januar 2033

2. Rogaland:
 - a. 3,1 kg P/daa/år i perioden 1. januar 2027–31. desember 2029
 - b. 3,0 kg P/daa/år i perioden 1. januar 2030–31. desember 2032
 - c. 2,7 kg P/daa/år fra og med 1. januar 2033
3. Troms og Finnmark:
 - a. 2,5 kg P/daa/år fra og med 1. januar 2027

Statsforvalteren kan etter søknad gi tillatelse til tilførsel av mer enn grensene etter andre og tredje ledd dersom foretaket dokumenterer et reelt behov, gitt avlingens fosforopptak og fosfornivåer i jord målt gjennom jordprøver.

Foretak uten husdyr, eller som har husdyrhold med mindre årsproduksjon av husdyrgjødsel enn 75 kg P, og som tar imot organisk gjødselvarer fra andre, kan beregne grensene etter tredje ledd som et snitt over en treårsperiode. For øvrige foretak beregnes grensene som et årlig snitt for foretakets samlede areal. Grensene kan likevel ikke overstiges med mer enn 10 pst. per dekar med mindre annet kan begrunnes gjennom gjødslingsplanen, jf. § 26.

På innmarksbeiter godkjent for spredning kan det tilføres 2 kg P/daa/år.

Det er kun areal som tilføres gjødselvarer som kan regnes med i grensene etter første til sjette ledd.

Mengde fosfor i egen husdyrgjødsel bestemmes enten ut fra normtall for ulike dyreslag, jf. vedlegg 1, eller ut fra en oversikt over fosforstrømmer inn til og ut av husdyrholdet. Ved bruk av avløpsslam er det bare plantetilgjengelig fosfor som inngår i beregningen.

Denne bestemmelsen gjelder for den som produserer, mottar eller sprer mer enn 75 kg fosfor det enkelte år.

Bestemmelsen åpner for at det kan spres fosforholdige gjødselvarer på jordbruksareal, inntil bestemte grenser, ut over det som følger av prinsippet om gjødsling etter behov (§ 14). Dette skal sikre god fordeling av gjødsla på foretak med stor produksjon av egen husdyrgjødsel.

Første ledd: virkeområde for bestemmelsen og to alternativer for begrensning av fosfortilførsel

Fosforbegrensningene i § 20 gjelder kun for spredning av gjødselvarer på fulldyrket og overflatedyrket jord og godkjent innmarksbeite, ikke for grøntareal og anlegg for dyrking av mat-, fôr- og prydvexter.

Grøntarealer mv. kan tilføres gjødselvarer slik det er bestemt i § 14, som innebærer at gjødslingen skal tilpasses vekstenes behov og jordas næringsinnhold på det konkrete areal.

For fulldyrket og overflatedyrket jord skal mengden tilført fosfor enten følge krav til fosforbalanse (beskrevet i andre ledd) eller følge grensene satt i tredje ledd. For begge alternativer skal fosfortilførsel fra alle typer gjødselvarer regnes med.

Andre ledd: Krav til fosforbalanse

I stedet for å følge de faste grensene for fosfortilførsel i tredje ledd kan jordbruksforetaket fra 1.1.2027 føre regnskap over fosforstrømmene inn og ut av foretaket. Regnskapet skal vise balanse

mellom fosforstrømmer inn og ut fra foretaket over en treårsperiode. Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet har utredet et alternativ der man i stedet regner fosforbalanse for foretakets arealer, se rapport levert 29.5.2026. Departementene vil høsten 2026 avgjøre om denne alternativet metoden for beregning av fosforbalanse skal benyttes. Direktoratene vil deretter utarbeide veiledning til den metoden som velges.

Tredje ledd: Grenser for tilførsel av fosfor på fulldyrket og overflatedyrket areal

Jordbruksforetak som ikke har innrapportert til offentlig register i forkant av hver treårsperiode at de skal følge krav til fosforbalanse må følge grensene i tredje ledd.

Fjerde ledd: Tillatelse til tilførsel av mer fosfor etter søknad

Statsforvalteren kan gi tillatelse til å tilføre mer fosfor enn grensene etter andre og tredje ledd dersom foretaket i søknad kan dokumentere et reelt behov gitt avlingens fosforopptak og fosfornivåer i jord målt gjennom jordprøver. Aktuelle tilfeller er der jorda har lavt fosforinnhold, samtidig som jordtypen gjør at tilført fosfor i større grad blir bundet til jordpartiklene og blir mindre tilgjengelig for plantevekst.

Femte ledd: Hvordan grensene skal regnes i tid og for arealer

Hovedregel – årlig snitt for foretaket

Hovedregelen er at grenseverdiene etter tredje ledd skal regnes som et årlig snitt for foretakets samlede areal (men se kommentar til sjuende ledd for hvilket areal som kan regnes inn). Med årlig snitt menes snitt for kalenderåret. Det innebærer at gjødsling til høstkorn må regnes inn på det kalenderåret gjødslingen skjer, ikke når avlingen høstes. Merk at det ble sendt en forskriftsendring på høring 30.6.2026 som foreslår å endre dette for høstsådde vekster.

Mulighet for variasjon i tildeling mellom arealer

Selv om grensene regnes for foretakets samlede areal, kan ikke tilførselen per dekar overstiges med mer enn 10 prosent per dekar, med mindre behovet for å tilføre mer fosfor er begrunnet i gjødslingsplanen. En begrunnelse fra gjødslingsplanen vil typisk være at jorda på et skifte har lave P-AL-verdier, eller at det forventes en høy avling på et skifte slik at det derfor trengs mer fosfor enn grenseverdien. Dette må da jevnnes ut med en tilsvarende lavere tildeling av fosfor på andre områder slik at foretaket totalt sett holder seg under grenseverdien.

Mulighet til å regne snitt over en treårsperiode

Det er åpnet for at grensene i tredje ledd skal gjelde som snitt over en treårsperiode. Denne muligheten er avgrenset til foretak uten husdyr eller som har husdyrhold med mindre årsproduksjon av gjødsel enn 75 kg P og som mottar organisk gjødsel utenfra. Dette er begrunnet med at mottakerne av organisk gjødsel skal ha fleksibilitet til å spre noe mer fosfor de årene man mottar organisk gjødsel, mot å spre tilsvarende mindre øvrige år. Grensen må i slike tilfeller overholdes for enhver løpende tidsserie på tre år. Der grenseverdien endres i løpet av en treårsperiode, skal likevel den samlede tilførselen ikke overskride den samlede fosforgrensen for de tre årene.

I tilfeller der disponent av arealet endres underveis i treårsperiode (ved salg eller leie av arealet), skal fosforkravet følge arealet. Det vil si at den som disponerer arealet må inneha en fullstendig gjødseljournal for arealet 3 år tilbake i tid for å kunne dokumentere at kravet er etterlevd.

Sjette ledd: Mengdebegrensning for fosfor på innmarksbeite

Innmarksbeiter har lavere produktivitet enn overflatedyrket og fulldyrket areal og har derfor en

lavere grense enn grensene i tredje ledd. Grensen på 2 kg P/dekar gjelder for hele landet og fra og med ikrafttredelsen av forskriften. Merk at effektivt (netto) innmarksbeite skal brukes for å beregne hvor mye fosfor som kan tilføres, se kommentar til § 17.

Sjuende ledd: Hvilke arealer som kan medregnes

For å regne ut hvor mye fosfor som kan spres totalt for en gård/et skifte, skal kun areal som faktisk tilføres fosforholdig gjødsel regnes med. Det betyr at dersom en gårdbruker f.eks. disponerer 200 dekar fulldyrka jord, men kun gjødsler 150 dekar av dette, skal kun 150 dekar regnes inn i spredearealet, og vedkommende kan totalt spre en fosformengde lik 150 dekar ganger grenseverdien for området. Vegetasjonssoner båndlagt mot spredning regnes ikke som en del av spredearealet. For innmarksbeite er det effektivt (netto) spredeareal som skal nyttes, se kommentar til § 17.

Åttende ledd: Hvordan fosformengde i egen husdyrgjødsel bestemmes

Fosformengden i egen husdyrgjødsel bestemmes med normtallene i vedlegg 1 eller ut fra en oversikt over fosforstrømmer inn til og ut av husdyrholdet. For beregninger med normtallene for vedlegg 1 hentes dyretall fra søknad om produksjonstilskudd og/eller leveransedata. Dersom fosformengden skal beregnes ut fra fosforstrømmer inn til og ut fra husdyrholdet på foretaket, må dette dokumenteres. Landbruksdirektoratet vil utarbeide nærmere krav til slik dokumentasjon.

For avløpsslam skal plantetilgjengelig fosfor, ikke total-fosfor, brukes for å beregne om foretaket holder seg under grensene for fosfortilførsel satt i § 20. Beregning av plantetilgjengelig fosfor i avløpsslam kan gjøres ved hjelp av [kalkulator](#) utarbeidet av NIBIO og Mattilsynet. Merk at det ble sendt en forskriftsendring på høring 30.6.2026 som foreslår at begrensningen i tilførsel av avløpsslam basert på plantetilgjengelig fosfor først skal gjelde fra 2030.

Niende ledd: Hvem bestemmelsen gjelder

Alle som produserer, mottar eller sprer mer enn 75 kg totalfosfor det enkelte år er omfattet og må forholde seg til enten krav om fosforbalanse eller grenseverdiene i tredje ledd. Med «produsere» menes produksjon av husdyrgjødsel fra egne dyr, kompost eller annen gjødselvarer på foretaket. «Mottar» innebærer å motta fosfor i gjødselvarer utenfra.

For foretak som produserer, mottar eller sprer mindre enn 75 kg total-fosfor det enkelte år gjelder ikke § 20.. Hensikten med dette er å spare disse foretakene for byrdene som følger med å følge de spesifikke kravene i § 20. Dette er begrunnet med at de har gjødsling av begrenset omfang og med det lav sannsynlighet for å påvirke miljøet negativt. Disse foretakene skal i stedet forholde seg til § 14 Gjødsling etter behov.

I enkelte tilfeller vil dette i praksis innebære at disse foretakene møter strengere krav enn foretak som har anledning til å følge § 20. Eksempelvis kan jord ha såpass høye P-AL-verdier at ytterligere gjødsling med fosfor ikke er anbefalt. Som nevnt over er faren for forurensning fra disse foretakene likevel begrenset, og det er ikke forholdsmessig med en streng praktisering av § 14 i disse tilfellene. De samme foretakene vil ofte heller ikke ha krav om gjødslingsplan, og mangler således jordprøver som grunnlag for gjødsling etter behov. Dette betyr ikke at praksis som åpenbart er uheldig for miljøet skal tillates, og kommunen kan ved behov følge opp uheldig gjødslingspraksis etter § 14.

§ 21. Adgang til høyere fosfortilførsel for særlig fosforkrevende vekster

For produksjon av poteter og grønnsaker som er særlig fosforkrevende, kan det gjødsles etter behov, gitt den aktuelle vekstens forventede fosforbehov og fosfornivåer i jord, målt gjennom jordprøver i tråd med § 29. Siste jordprøve kan ikke være eldre enn fire år. Arealet skal gjødsles og drives slik at avrenning begrenses.

Areal med produksjon som nevnt i første ledd skal registreres av foretaket i offentlig register på den måten og fra det tidspunkt som Landbruksdirektoratet bestemmer.

Oppdatering oktober 2025:

§ 21 gir adgang til høyere fosfortilførsel, men stiller krav om at siste jordprøve ikke er eldre enn fire år. Vi har fått tilbakemelding fra Norsk Landbruksrådgiving (NLR) om jordprøvetaking høsten 2025. De varsler at i områder der mange bønder dyrker fosforkrevende vekster vil NLR ikke ha kapasitet til å ta nok jordprøver til at alle bønder vil være innenfor forskriftens krav. Dette kan føre til at noen av de som skal dyrke fosforkrevende vekster i 2026 og gjødsle i tråd med § 21 vil ha jordprøver som er eldre enn fire år. I 2026 vil derfor eldre prøver aksepteres for områder med kapasitetsproblemer på jordprøvetakingen, forutsatt at siste jordprøve ikke er eldre enn åtte år.

Første ledd: poteter og grønnsaker kan gjødsles etter behov, men avrenning skal begrenses

Grønnsaker og poteter som er særlig fosforkrevende kan gjødsles etter behov. Det vil si at disse vekstene kan gjødsles med mer fosfor enn det begrensningene i § 20 tilsier. Gjødslingsnormer og korreksjonstabeller for fosfornivåer i jord finnes i NIBIOs gjødslingshåndbok. Behovet for fosfor skal framgå av gjødslingsplanen. For å kunne bruke mer fosfor enn det § 20 tillater stilles det imidlertid krav om at

- jordprøver skal ikke være eldre enn fire år
- arealet skal gjødsles og drives slik at avrenning begrenses
- arealet registreres av foretaket i offentlig register (se andre ledd)

Foretaket vil ha et selvstendig ansvar for å praktisere regelen om at arealet skal gjødsles og drives slik at avrenning begrenses. Eksempler på driftspraksis som begrenser avrenning er bruk av grasdekte kantsoner, grasdekte vannveier, grasstriper i åker og gras på erosjonsutsatte arealer. Retning på radene (på tvers av fallet) vil også kunne begrense avrenningen. Et eksempel på gjødslingspraksis for å begrense avrenning er bruk av utstyr som sikrer presis og miljøvennlig spredning av gjødsel og redusert gjødsling for å redusere avrenning på utsatte arealer.

Statsforvalteren har i tillegg hjemmel etter § 31 første ledd bokstav e til å gi pålegg om avbøtende tiltak for å motvirke avrenning fra arealer med fosforkrevende vekster i områder der vannforekomstene ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand. § 31 første ledd bokstav e skal i hovedsak brukes til å innføre krav rettet mot gjødslingspraksis, eksempelvis å avstå fra gjødsling i soner grensende til vann. Ved behov for å stille krav til bestemte jordarbeidingsrutiner eller tiltak for jord, kan statsforvalteren benytte hjemmelen de har til å stille miljøkrav etter jordlova. Krav etter de to hjemlene kan likevel samordnes i en og samme forskrift.

Andre ledd: arealet skal registreres i offentlig register

Foretak som benytter unntaket i § 21 (gjødsler med mer fosfor enn begrensningene i § 20 tillater)

skal registrere disse arealene i et offentlig register på den måten og fra det tidspunkt Landbruksdirektoratet bestemmer. Det skal lages en digital innrapporteringsløsning, mer informasjon vil komme i god tid før innrapporteringskravet trer i kraft. Fram til det er på plass er det ikke krav til innrapportering av denne opplysningen.

§ 22. Særlige krav til bruk av gjødsel med avløpsslam

Det er ikke tillatt å bruke uhygienisert avløpsslam.

Følgende krav gjelder for bruk av gjødselvarer med avløpsslam på ulike typer areal:

- a. Det er ikke tillatt å bruke gjødselvarer med avløpsslam på eng, i gartnerier eller der det dyrkes grønnsaker, poteter, bær eller høstes frukt.
- b. Der gjødselvarer med avløpsslam er brukt, kan det dyrkes grønnsaker, poteter, bær og høstes frukt tidligst tre år etter siste sprededato. Der det er spredt avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår eller sterilisert avløpsslam, kan det likevel dyrkes slike vekster når det har gått ti måneder etter siste sprededato.
- c. Arealene kan brukes til beiting eller høsting av fôrvekster tidligst vekstsesongen etter at gjødselvarer med avløpsslam er brukt.
- d. På annet enn jordbruksareal og grøntareal kan avløpsslam bare brukes som del av et dyrkingsmedium.
- e. Det kan ikke spres gjødselvarer med avløpsslam på jordbruksareal som har fosforinnhold målt som P-AL-verdi på 14 eller høyere. Siste jordprøve kan ikke være eldre enn to år.
- f. Ved spredning av gjødselvarer med avløpsslam på jordbruksareal kan det maksimalt tilføres avløpsslam i mengder som inneholder 25 kg P/daa over en tiårsperiode. Det kan likevel ikke brukes større mengder plantetilgjengelig fosfor enn det som tilsvarer maksimal tillatt fosfortilførsel etter § 20.

Gjødselvarer med avløpsslam skal nedmoldes senest 18 timer etter spredning. Kravet om nedmolding gjelder likevel ikke ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår. Ved spredning av gjødselvarer med avløpsslam skal luktulempen begrenses.

Første ledd: Avløpsslam skal være hygienisert

Det er ikke tillatt å bruke avløpsslam som er uhygienisert. Det vil si at en ikke kan bruke avløpsslam uten at det har gjennomgått en smittereduserende behandling. Det følger av gjødselvarerforskriften når en gjødselvarer regnes som hygienisert.

Andre ledd: Hva kan dyrkes til hvilket tidspunkt etter bruk av avløpsslam

Leddet gir bestemmelser om hvilke vekster som kan dyrkes der det er brukt avløpsslam og hvor mange år det må gå mellom bruk av avløpsslam og dyrking av bestemte vekster.

Tabell: Tidskrav ved dyrking av vekster der avløpsslam er brukt som gjødselvarer.

	Vanlig avløpsslam		Avløpsslam merket med avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår eller sterilisert avløpsslam.	
Vekst	Samme vekstsesong	Senere	Samme vekstsesong	Senere
Eng til fôr eller beite	Ikke tillatt å høste/beite	Tillatt neste vekstsesong	Ikke tillatt	Tillatt neste vekstsesong
Engfrøproduksjon der det ikke beites eller høstes fôr samme vekstsesong	Tillatt	Tillatt	Tillatt	Tillatt
Korn	Tillatt	Tillatt	Tillatt	Tillatt
Halm fra kornproduksjon til fôr	Ikke tillatt	Neste vekstsesong	Ikke tillatt	Neste vekstsesong
Raps/rybs til oljeproduksjon	Tillatt	Tillatt	Tillatt	Tillatt
Grønnsaker inkludert potet	Ikke tillatt	Tidligst tre år etter siste sprededato	Ikke tillatt	Tidligst 10 måneder etter siste sprededato
Bær	Ikke tillatt	Tidligst tre år etter siste sprededato	Ikke tillatt	Tidligst 10 måneder etter siste sprededato
Frukt	Ikke tillatt	Tidligst høsting tre år etter siste sprededato	Ikke tillatt	Tidligst 10 måneder etter siste sprededato
Gartnerier	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Ikke tillatt	Ikke tillatt
Andre arealer enn jordbruksareal og grøntareal.	Tillatt, men bare som del av dyrkingsmedium	Tillatt, men bare som del av dyrkingsmedium	Tillatt, men bare som del av dyrkingsmedium	Tillatt, men bare som del av dyrkingsmedium

Bokstav e:

Denne bestemmelsen trer i kraft

fra 1.1.2030, ref. § 36 punkt 7. Dersom det er tatt flere jordprøver av skiftet for å sikre representativitet, ref. § 29, er det snittet av P-AL-verdien fra disse prøvene som bestemmer om P-AL er for høyt til å bruke avløpsslam. Jordprøver som skal brukes til å bekrefte at P-AL er under 14 kan ikke være eldre enn 2 år gamle. Skal man bruke avløpsslam må man derfor kunne vise til jordprøver som ikke er eldre enn 2 år.

Bokstav f:

Mengden avløpsslam er som tidligere regulert etter tungmetallinnhold (§ 24) og det er også regulert etter mengden plantetilgjengelig fosfor (§ 20). Bestemmelsen i §22 bokstav f trer i kraft fra 1.1.2030, ref. § 36 punkt 7. Grensen på 25 kg P/daa over en ti-årsperiode gjelder total-P i avløpsslammet. Regelen vil gjelde for enhver løpende tidsperiode fra 2030.

Tredje ledd: Krav til nedmoldning av gjødselvarer med avløpsslam

Gjødselvarer med avløpsslam skal nedmoldes, med unntak av gjødselvarer merket med avløpsslambasert gjødsel. Det at det må nedmoldes betyr blant annet at alle former for spredning på overflaten av grasareal er forbudt. Avløpsslambasert gjødsel er typisk tørket og pelletert avløpsslam og følger særskilte regler i henhold til gjødselvareforskriften § 11. Dyrkingsmedier med avløpsslam anses som allerede blandet.

§ 23. Melding om bruk av gjødsel med avløpsslam

Den som skal bruke gjødselvarer med avløpsslam på jordbruksareal skal melde fra til kommunen minst to uker før første levering. Meldeplikten gjelder likevel ikke ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår.

Melding om bruk av gjødselvarer med avløpsslam skal gis på den måten Mattilsynet bestemmer, og skal minst inneholde opplysninger om:

- a. mottakerens navn og adresse,
- b. gårds- og bruksnummer på eiendommen der produkter med avløpsslam skal brukes,
- c. produktets sammensetning og behandlingsmåte,
- d. mengden som skal brukes,
- e. bruksstedet angitt på kart,
- f. typen areal produktet skal spres på og størrelsen på arealet,
- g. kartfestede jordanalyser, og
- h. vurdering av forhold som kan ha innvirkning på helsemessige og hygieniske forhold ved bruken.

Kommunen skal forelegge meldingen til uttalelse for myndighet for miljørettet helsevern i kommunen etter folkehelseloven § 9. Avdekker meldingen forhold som gjør at forskriftens krav ikke etterleves, kan kommunen kreve forholdet rettet etter folkehelseloven § 14.

Første ledd: Når melding skal sendes

Det følger av forskriften at all bruk av avløpsslam i jordbruket skal meldes til kommunen senest 14 dager før mottak av avløpsslammet. Dette gjelder uavhengig av om avløpsslammet omsettes på tradisjonell måte eller om det er videre behandlet eller blandet. Det er imidlertid unntak for gjødselvarer som er merket med avløpsslambasert gjødsel jf. gjødselvareforskriften § 11. Dette vil typisk være gjødsel som er tørket og pelletert.

Andre ledd: Hva meldingen skal inneholde og hvordan den skal sendes

Det følger av andre ledd at meldingen skal gis på den måten Mattilsynet bestemmer. Kommunen kan i 2025 lage egne skjema. Det er planlagt overgang til felles elektronisk skjema, mer informasjon vil komme når dette er klart. Videre gir andre ledd en beskrivelse av påkrevd innhold i skjema. Når det gjelder punkt c) viser sammensetningen av avløpsslammet til innhold av næringsstoffer, tungmetaller, tørrprosent og eventuelle andre råvarer som er benyttet i produktet i tillegg til avløpsslam. Behandlingsmåte viser til hygieniseringsmetode og stabiliseringsmetode, og eventuell annen ekstra behandling med betydning for gjødselvarens egenskaper. Ved punkt h) må det

komme fram at hensyn til vannkilder og vannforekomster som brukes til drikkevann, og som er kartlagt innenfor og i nærheten av bruksstedet som angitt i kart (punkt e), er ivare tatt.

Dersom meldingen ikke inneholder det påkrevde innholdet, skal vedtak hjemles i Matloven. Dersom kommunen krever retting i meldingen ut fra andre hensyn må kommunen vurdere hvilken lov vedtaket skal hjemles i. Vedtak om endring i melding på grunn av sjenanse for naboer vil ofte være naturlig å hjemle i Folkehelseloven.

§ 24. Tillatt bruksmengde av gjødselvarer ut fra tungmetallinnhold

Ved bruk av gjødselvarer skal den samlede bruksmengden i løpet av en tiårsperiode ikke overskride:

- a. fire tonn tørrstoff per dekar ved bruk av gjødselvarer i tungmetallklasse I
- b. to tonn tørrstoff per dekar ved bruk av gjødselvarer i tungmetallklasse II
- c. 800 kg tørrstoff per dekar ved bruk av gjødselvarer i tungmetallklasse III som bare inneholder forbrenningsprodukter av rent plantemateriale
- d. ett tonn tørrstoff per dekar ved bruk av gjødselvarer tungmetallklasse III på grøntareal
- e. en mengde som medfører at tungmetallmengden som kan tilføres ved bruk av produkter i klasse II ikke overskrides, ved bruk av en kombinasjon av gjødselvarer i ulike tungmetallklasser og gjødselvarer med fosforbaserte grenseverdier for tungmetallinnhold.

Gjødselvarer i tungmetallklasse 0 og gjødselvarer med fosforbaserte grenseverdier kan brukes uten mengdebegrensninger knyttet til tungmetallinnholdet. Andre dyrkingsmedier enn anleggsjord, og som er i tungmetallklasse 0, I og II, kan brukes på småarealer som bed og til potter og kar uten mengdebegrensning. Gjødselvarer i tungmetallklasse 0 kan brukes på alle arealer. Gjødselvarer med fosforbaserte grenseverdier kan brukes bare på jordbruksareal. EU-gjødselvarer skal brukes i tråd med tungmetallklasse II, eller med aktuell lavere klasse dersom det kan dokumenteres et lavere tungmetallinnhold enn tungmetallklasse II.

Ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår skal den årlige tilførselen av avløpsslamkomponenten ikke overstige 100 kg tørrstoff per dekar. Ved bruk av gjødselvarer i ferdigplenproduksjon gjelder mengdebegrensningen etter første ledd i løpet av hver produksjonssyklus i stedet for i løpet av en tiårsperiode.

Ved etablering og reetablering av grøntareal skal bruksmengden av gjødselvarer ikke overskride et lag på fem centimeter. Ved bruk av anleggsjord, gjelder denne mengdebegrensningen bare for de komponentene i anleggsjorden som utgjøres av annet enn jord, sand og silt. Andre produkter enn anleggsjord og jorddekkingsmidler skal blandes inn i jorda på bruksstedet. Gjødselvarer kan i tillegg brukes i de mengder som følger av første ledd på de etablerte arealene.

Ved bruk som toppdekke på deponier skal bruksmengden av gjødselvarer ikke overskride et lag på 15 centimeter.

Bruken av mengder som følger av første til og med tredje ledd er ikke tillatt dersom dette medfører en overskridelse av behovet, jf. § 14, eller av den maksimale mengden fosfor som etter § 20 eller § 22 bokstav f kan tilføres arealene. Bruken av mengder som følger av fjerde ledd er ikke

tillatt dersom dette medfører en overskridelse av behovet, jf. § 14.

Første ledd: Tillatt bruksmengde

Den tillatte bruksmengden av gjødselvarer er avhengig av tungmetallinnholdet i tillegg til næringsinnholdet. Gjødselvarer omfattet av gjødselvareforskriften vil være merket med tungmetallklasse jf. gjødselvareforskriften § 21 eller merket med fosforbaserte grenseverdier jf. gjødselvareforskriften § 22.

For bruk i jordbruket: Gjødselvarer i tungmetallklasse 0 og merket med fosforbaserte grenseverdier kan brukes uten begrensinger knyttet til tungmetallinnholdet. Gjødselvarer i tungmetallklasse I kan brukes med inntil 4 tonn tørrstoff i løpet av en tiårsperiode. Gjødselvarer i tungmetallklasse II kan brukes med inntil 2 tonn tørrstoff i løpet av en tiårsperiode. Gjødselvarer av organisk opphav merket som EU-gjødselvarer kan brukes som tungmetallklasse II om de ikke er merket med et lavere innhold av tungmetaller. Gjødselvarer i klasse III er ikke tillatt brukt i jordbruket med unntak av aske av rent plantemateriale som kan brukes med inntil 800 kg tørrstoff i løpet av en tiårsperiode. Dersom det i løpet av en tiårsperiode brukes kombinasjoner av gjødselvarer i ulike tungmetallklasser eller med fosforbaserte grenseverdier skal den totale tungmetalltilførselen ikke overskride det som er tillatt i tungmetallklasse II.

For bruk til små arealer som bed, krukker og potter: Gjødselvarer i klasse 0, I og II kan brukes som dyrkingsmedier på slike areal. Ved senere påfyll av gjødsel, jordforbedringsmiddel med mer gjelder mengdebegrensningene for klasse 0, I og II som i jordbruket, dersom driftsarealet ikke er unntatt forskriften jf. § 2 tredje ledd.

For etablering av nye større arealer, som ikke er ment brukt som grøntarealer, må dyrkingsmediet være i klasse 0 eller brukes i tråd med kravet til anleggsjord i tredje ledd. Dette kan for eksempel være anlegning av områder for urbant landbruk utover det som regnes som bed. Ved senere påfyll av gjødsel, jordforbedringsmiddel med mer gjelder mengdebegrensningene for klasse 0, I og II som i jordbruket dersom driftsarealet ikke er unntatt forskriften jf. § 2 tredje ledd.

For bruk på grøntareal: ett tonn tørrstoff per dekar ved bruk av gjødselvarer i tungmetallklasse III på grøntareal. Det følger egne regler for etablering og reetablering av grøntareal i tredje ledd.

Andre ledd: Særskilte regler for bruk avløpsslambasert gjødsel

Det er gitt særskilte regler for bruk av gjødselvarer merket med avløpsslambasert gjødsel. Dette vil typisk være tørket og pelletert avløpsslam. Avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår kan tilføres med inntil 100 kg tørrstoff av avløpsslamkomponenten per dekar og år. I ferdigplenproduksjon fjernes noe av jordlaget ved høsting og tungmetallbegrensningene gitt for jordbruk i første ledd gjelder derfor per år og ikke per ti år for ferdigplenproduksjon.

Tredje ledd: Særskilte regler ved etablering og reetablering av grøntareal

Det er gitt særskilte regler ved etablering og reetablering av grøntareal. På slike areal skal bruk av gjødselvarer ikke overskride et lag på fem centimeter. I de tilfeller det brukes anleggsjord gjelder grensen på fem cm bare for de komponentene av anleggsjorden som ikke er jord, sand og silt. Det gjelder krav til innblanding i jorda på stedet for alle gjødselvarer med unntak av anleggsjord og jorddekkingsmidler. Andre produkter enn anleggsjord og jorddekkingsmidler skal blandes inn i jorda på bruksstedet. Ved senere påfyll av gjødsel, jordforbedringsmiddel med mer gjelder mengdebegrensningene for klasse 0, I, II og III som angitt i første ledd, dersom driftsarealet ikke er

unntatt forskriften jf. § 2 tredje ledd.

Fjerde ledd: Bruksmengde av gjødselvarer som toppdekke på deponier

Angir at på deponier kan det legges et toppdekke på maksimalt 15 cm.

Femte ledd: Strengeste grense er førende

Bestemmelsen viser til at der mengden tillatt bruk av en gjødselvarer er begrenset både av næringsstoffinnhold og tungmetallinnhold så vil det alltid være den strengeste av disse bruksbegrensningene som er førende for tillatt mengde.

§ 25. Særlige bestemmelser om bruk av gjødselvarer på dyrket jord ut fra tungmetallinnhold

Det kan ikke brukes gjødselvarer i tungmetallklasse I, II og III eller med fosforbaserte grenseverdier for tungmetallinnhold på jordbruksareal dersom tungmetallinnholdet i jorda overskrider følgende verdier:

	Milligram per kilogram tørrstoff
Kadmium	1
Bly	60
Kvikksølv	1
Nikkel	50
Sink	150
Kobber	50
Krom	100

Jordbruksforetaket skal sørge for at det utføres tungmetallanalyser av jorda med nødvendig hyppighet dersom det er risiko for at tungmetallgrensene angitt i første ledd overskrides på grunn av geologiske forhold eller andre forhold, som for eksempel intensiv bruk av husdyrgjødsel over flere år.

Første ledd: Grenser for bruk av gjødselvarer ut ifra tungmetallinnhold i jord

Gjødselvarer i tungmetallklasse I, II III eller gjødselvarer med fosforbaserte grenseverdier kan ikke brukes på dyrket jord der tungmetallinnholdet overstiger grenseverdiene i tabellen. Det vil si at det bare er gjødselvarer i tungmetallklasse 0 som kan brukes. Begrensingen gjelder ikke gjødselvarer som ikke er omfattet av gjødselvarereforskriften eller EU-gjødselvarereforskriften. Det gjelder for eksempel ikke ubehandlet husdyrgjødsel.

Andre ledd: Behov for analyser av tungmetallinnholdet i jord

Bestemmelsen angir at jordbruksforetaket skal utføre tungmetallanalyser av jorda med nødvendig hyppighet dersom det er risiko for at tungmetallgrensene angitt i første ledd overskrides.

Nødvendig hyppighet henger sammen med risiko for overskridelse. Forhold som kan tilsi risiko for overskridelse er blant annet geologiske forhold og intensiv bruk av husdyrgjødsel over flere år. Når det gjelder husdyrgjødsel vil det være spesielt store mengder fjørfe- og grisegjødsel i flere tiår som kan gi en risiko for overskridelse for sink og kobber. VKM har noe omtale av geologiske forhold i rapporten: *VKM, (2022). Risk assessment of potentially toxic elements (heavy metals and arsenic) in soil and fertiliser products – fate and effects in the food chain and the environment in Norway. VKM report 2022:09.* NGU har også noe data på geologiske forhold og innhold av tungmetaller.

§ 26. Krav til gjødslingsplan

Den som disponerer og gjødsler mer enn 25 dekar per år, eller mer enn 5 dekar poteter eller grønnsaker som er særlig fosforkrevende, jf. § 21, skal ha en gjødslingsplan. Planen skal foreligge før den enkelte vekstsesong og justeres etter behov dersom vekstforholdene avviker fra forutsetningene som lå til grunn da planen ble laget.

Planen skal inneholde en kartskisse som viser arealinndelingen, og følgende opplysninger skal oppgis for hvert enkelt areal:

- a. utstrekning i dekar,
- b. resultat av representative jordprøver i tråd med § 29,
- c. forgrøde,
- d. årets vekster,
- e. forventet avlingsnivå per dekar,
- f. årets gjødslingsbehov for nitrogen og fosfor per dekar,
- g. type gjødselvarer som forventes brukt, og
- h. planlagt tilførsel av fosfor- og nitrogenmengde per dekar oppgitt i kg.

Jordprøver etter bokstav b) skal ikke være eldre enn åtte år, med mindre noe annet er bestemt i denne forskriften, jf. § 20 andre ledd, § 21 og § 22 andre ledd bokstav e).

Foretakets gjødslingsplanlegging i henhold til bokstav f–h skal være basert på bokstav a–e.

Gjødslingsplanen skal gi en beskrivelse av hvordan et eventuelt overskudd av organisk gjødselvarer skal håndteres.

Opplysninger etter andre ledd skal oppbevares, og skal kunne legges frem for kontroll, i minst fem år etter utløpet av det kalenderåret gjødslingsplanen gjelder for.

Første ledd: Om hvem som må ha gjødslingsplan og når den skal foreligge

Kravet om gjødslingsplan gjelder bare for foretak som både disponerer og gjødsler mer enn 25 daa (5 daa hvis fosforkrevende poteter eller grønnsaker¹). Merk at kravet inntreffer når man både

¹ Det er kun produksjon av potet eller grønnsaker som er særlig fosforkrevende, og som skal gjødsles med mer fosfor enn de generelle grensene i § 20, som har krav om gjødslingsplan

disponerer og gjødsler areal over 25 dekar/5 dekar. Med disponere menes det å utføre eller administrere driften av arealene (som jordarbeiding, såing, høsting og annen skjøtsel). Med «gjødsle» menes det å spre gjødsel, eller å benytte plantemasse som gjødsel (grønngjødsling). Dette innebærer at også gjødsling av golfbaner ol. er omfattet av kravet til å utarbeide gjødslingsplan. Areal som kun beites tilføres også noe gjødsel fra dyra, men slikt areal regnes ikke som gjødslet i denne sammenheng. Foretaket som disponerer arealet er ansvarlig for at det lages en gjødslingsplan.

Planen skal foreligge før den enkelte vekstsesong. Hovedregelen er at planen skal oppdateres i forkant av hver vekstsesong. Foretak som har en enkel driftsform, lite variasjon i arealbruken eller ekstensiv driftsform som gjør at gjødslingsbehovet varierer svært lite på de enkelte skiftene fra år til år, kan ha en flerårig plan. Eksempler på dette kan være frukt- og bærfelt eller ensidig grasproduksjon med mye varig grasmark. Ekstensiv driftsform i denne sammenheng kan bla. bety at gjødslinga normalt ikke overstiger 75 % av gjødslingsnormene fra NIBIO. Det er opp til det enkelte foretak å vurdere om planen trenger en årlig oppdatering eller ikke.

Vedtak fattet i medhold av Forskrift om gjødslingsplanlegging om tillatelse til å ha flerårig gjødslingsplan, eller fritak fra krav om plan, oppheves fra og med 1.1.2026 når forskrift om gjødslingsplanlegging oppheves.

For å sikre en kontinuerlig vurdering av gjødslingsbehovet i vekstsesongen, skal gjødslingsplanen justeres dersom vekstforholdene avviker fra forutsetningene som lå til grunn da planen ble laget. Dette kan være forhold som endret såtidspunkt, justering av arealet som brukes til en vekst, justering av delgjødsling osv.

Andre ledd: Om opplysningene som skal finnes i planen

Opplysningene listet opp i punkt a-h skal oppgis for hvert enkelt skifte:

a. utstrekning i dekar

b. resultat av representative jordprøver i tråd med § 29

Jordprøvene skal være tatt i tråd med kravene i § 29. I en overgangsperiode er jordprøver tatt før forskriften trådte i kraft godkjente, se omtale under § 29.

c. forgrøde

Veksten som var på arealet foregående år.

d. årets vekster

Gjødslingsplanen skal lages for en vekstsesong av gangen. Dersom vekstsesongen for en avling går over to kalenderår, skal avlingen føres i gjødslingsplanen for begge år.

e. forventet avlingsnivå per dekar

Forventet avlingsnivå baseres på avlingspotensialet til veksten på det gitte arealet, for eksempel ved å se hen til tidligere oppnådde avlinger av tilsvarende vekster på arealet.

f. årets gjødslingsbehov for nitrogen og fosfor per dekar

Dette baseres typisk på gjødslingsnormer fra f.eks. NIBIO eller data fra sortsutprøvdinger når sorter mangler i NIBIO sine gjødslingsnormer. Gjødslingsbehovet korrigeres ut ifra forventet avling, jordanalyser og forgrødeeffekt (nitrogenvirkningen en vekst har på avlingen i det påfølgende året).

g. type gjødselvarer som forventes brukt

dersom det gjødsles under 25 daa. Dette følger av henvisningen til § 21 i § 26 første ledd.

Med type gjødselvare menes det for mineralgjødsel hvilken type gjødsel (varemerke/type og sammensetning av næringsstoffer) og for husdyrgjødsel hvilket/hvilke dyreslag gjødsla stammer fra.

h. planlagt tilførsel av fosfor- og nitrogenmengde per dekar oppgitt i kg

1.1.1.2 Vurdering av om en gjødslingsplan mangler eller er mangelfull

Kontroll av gjødslingsplan kan avdekke større eller mindre avvik fra bestemmelsene. Hvorvidt brudd på enkeltbestemmelser skal medføre at man konstaterer at gjødslingsplan mangler eller er mangelfull, må besluttes etter en helhetsvurdering. Til hjelp i denne vurderingen kan det være nyttig å ta i betraktning momentene under.

Følgende forhold bør inngå i planen for at søkeren kan sies å ha en fullstendig gjødslingsplan:

- Oversikt over skiftene (jf. andre ledd)
- Jordprøver på de enkelte skifter (jf. andre ledd bokstav b)
- Årets vekst, forventet avling og årets gjødslingsbehov (jf. andre ledd bokstav d, e, f)

Dersom noen av disse mangler i sin helhet bør gjødslingsplanen regnes som manglende. Hvis deler av skiftene ikke er gjort rede for, eller at jordprøvene er for gamle for deler av arealet, kan det tale for at man definerer den som mangelfull. Deretter må man vurdere om opplysninger i gjødslingsplanen er logiske og konsekvente. For foretak med husdyr bør man for eksempel foreta en separat vurdering av samsvar mellom dyretall og hvor mye husdyrgjødsel som fremgår i planen, og av samsvar mellom denne totalbeholdningen og hvor mye som blir fordelt på arealene og eventuelt hvordan et overskudd håndteres (jf. femte ledd).

Tredje ledd: Om jordprøver som brukes til gjødslingsplanleggingen

Jordprøver skal som hovedregel ikke være eldre enn 8 år. Dette gjelder også dersom man har en flerårig plan. Dersom man retter seg etter krav til balansegjødsling (§ 20 andre ledd) eller dyrker fosforkrevende grønnsaker eller poteter (§ 21) skal prøvene ikke være eldre enn 4 år. Ved bruk av avløpsslam skal ikke prøvene være eldre enn 2 år (§ 22 andre ledd bokstav e).

Jordprøvene skal være tatt i tråd med kravene i § 29. I en overgangsperiode er jordprøver tatt før forskriften trådte i kraft godkjente, se omtale under § 29.

Fjerde ledd: Planlagt gjødsling skal tilpasses gjødslingsbehovet

Fjerde ledd tydeliggjør at planlagt gjødsling skal tilpasses gjødslingsbehovet. Det vil si at den må baseres på jordprøver, forgrøde, årets vekster og forventet avlingsnivå.

Femte ledd: Overskudd av organisk gjødsel må håndteres

Det skal komme frem av planen hvordan et eventuelt overskudd av organisk gjødsel skal håndteres. Eksempler på håndtering av overskudd er levering til andre bønder med behov for gjødsel. Tørre gjødselslag kan f.eks. overlages for planlagt spredning neste vekstsesong.

Sjette ledd: Oppbevaring og kontroll

Gjødslingsplanen skal oppbevares og kunne legges fram for kontroll i 5 år. Det vil si at plan for vekstsesongen 2026 må oppbevares fram til utløpet av 2031.

§ 27. Krav til journal med dokumentasjon på mottak, avhending og bruk av gjødselvarer mv.

Den som tar imot gjødselvarer med mer enn 75 kg fosfor det enkelte år for lagring eller bruk regulert av denne forskrift, skal dokumentere type og mengde, mengden totalfosfor, dato for mottakelsen og fra hvem gjødselen kommer. Den som tar imot gjødselvarer med avløpsslam må i tillegg dokumentere innhold av plantetilgjengelig fosfor.

Den som avhender organisk gjødselvarer med mer enn 75 kg fosfor det enkelte år til andre, skal dokumentere type og mengde, mengden totalfosfor, dato for leveransen og til hvem det er levert.

Alle som bruker gjødselvarer skal føre gjødseljournal som gir oversikt over:

- a. hvilken type og mengde gjødselvarer det er gjødslet med, på hvilket areal og på hvilket tidspunkt,
- b. hvilke mengder av fosfor og nitrogen som er tilført det enkelte areal, og
- c. hvilke mengder fosfor og nitrogen som totalt er tilført.

Opplysninger som kreves etter denne paragrafen skal oppbevares og kunne legges frem for kontroll senest 1. november det året gjødseljournalen gjelder for, og skal oppbevares i minst fem år etter utløpet av det året journalen gjelder for.

Opplysninger etter andre ledd skal innrapporteres digitalt til offentlig register på den måten og fra det tidspunkt som Landbruksdirektoratet bestemmer.

Første ledd: Krav til journalføring ved mottak av gjødselvarer

Mottak av alle typer gjødselvarer som skal lagres eller brukes på en måte som reguleres av gjødselbruksforskriften skal kunne dokumenteres. Kravet gjelder dersom man i løpet av et kalenderår mottar mer enn 75 kg P til sammen. Følgende inngår i kravet til dokumentasjon:

- Type: Produktnavn på gjødselvarer. For husdyrgjødsel oppgis dyreslag og gjødselslag.
- Mengde: Volum eller vekt av gjødselvarer
- Mengden totalfosfor: Hvor mye fosfor (P) som finnes i leveransen totalt. For ubehandlet husdyrgjødsel må dette estimeres, se metode under.
- Dato for mottakelsen
- Fra hvem gjødselen kommer: Organisasjonsnummer og navn på foretaket som leverer gjødselvarer (eks. Felleskjøpet, eller jordbruksforetaket som har levert ubehandlet husdyrgjødsel).
- For avløpsslam skal også innholdet av plantetilgjengelig fosfor oppgis. Dette skal leverandør av avløpsslammet oppgi til mottaker ved levering.

Dokumentasjonen kan være i form av notater digitalt eller på papir. Utskrift av regnskapet med bilag for innkjøp av mineralgjødsel inneholder som regel all nødvendig informasjon med unntak av mengden totalfosfor.

Dokumentasjonen skal ikke innrapporteres, men skal kunne legges fram for kontroll senest 1. november og oppbevares i 5 år. Se omtale av fjerde ledd.

Andre ledd: Innrapportering av opplysninger om gjødsel som avhendes

Med avhende menes det her å fjerne overskudd av egen gjødsel, herunder ved levering til andre (se kommentar til § 3). Kravet gjelder dersom man i løpet av et kalenderår avhender mer enn 75 kg P til sammen. Følgende aktører er omfattet av kravet:

- Jordbruksforetak som leverer overskudd av egen gjødsel (typisk husdyrgjødsel, men også f.eks. silopressaft) til en annen bonde, til biogassanlegg, til et transportfirma som distribuerer videre eller til et anlegg som behandler gjødsla til andre produkter.
- Firmaer som mottar og distribuerer ubehandlet husdyrgjødsel til andre (gjødseltransportører)

Virksomheter som produserer eller omsetter gjødselvarer som er omfattet av gjødselwareforskriften er ikke omfattet av dette kravet til rapportering, men har krav til registrering og journalføring ihht. gjødselwareforskriften.

Innholdet i dokumentasjonen er tilsvarende som for første ledd.

Opplysningene skal kunne legges fram for kontroll senest 1. november og oppbevares for kontroll i 5 år. Opplysningene skal innrapporteres til offentlig register når dette registeret kommer på plass. Se omtale for fjerde og femte ledd.

1.1.1.3 Metode for estimering av mengde fosfor i ubehandlet husdyrgjødsel

For å finne fram til fosformengden i gjødsel som er avhendet skal det tas utgangspunkt i hvor stor andel dette utgjør av foretakets totale gjødselvolum. Totalt gjødselvolum bestemmes av mengden i lager, mengden som er spredd i løpet av vekstsesongen og gjødsel som faller på beite.

Landbruksdirektoratet vil vurdere nærmere et praktisk opplegg for dokumentasjon.

Tredje ledd: Alle som bruker gjødsel skal føre gjødseljournal

Alle som bruker gjødselware skal, uavhengig av mengde, føre gjødseljournal. Kravet gjelder kun bruk som er omfattet av denne forskriften. Det vil si at gjødselwarebruk i pleie av private hager, skolegårder og lekeområder, samt bruk i skog og utmark ikke er omfattet. Følgende skal inngå i journalen:

- Type og mengde gjødselware det er gjødslet med: For utdyping, se kommentar til første ledd)
- På hvilket areal: Dette skal angis på kart
- På hvilket tidspunkt: Dato
- Mengder av fosfor og nitrogen som er tilført det enkelte areal: Mengde i kilo for næringsstoffene N og P skal oppgis for hvert areal/skifte. For utregning av mengde N og P i ubehandlet husdyrgjødsel, se omtale under.
- Mengder fosfor og nitrogen som totalt er tilført: Dette er summen N og P som er tilført foretakets samlede arealer i kalenderåret journalen gjelder for.

Ved bruk av ubehandlet husdyrgjødsel vil det være krevende å oppgi en eksakt mengde fosfor og nitrogen som er spredd per dekar på de ulike skiftene. Ved bruk av journalen til å kontrollere kravet til spredmengde i § 20 andre ledd må man derfor ta høyde for dette. Fosformengden i husdyrgjødsel beregnes med normtall, eller med utregning av fosforinnhold basert på fosfor inn til og ut av husdyrholdet. Se kommentar til § 20 åttende ledd. En angitt spredning i journalen på mer enn grenseverdien trenger ikke bety at foretaket faktisk har brutt grenseverdien basert på normtall, da det kan være unøyaktigheter i estimering av konsentrasjon pga. ukjent totalvolum, ulik konsentrasjon av gjødsla gjennom sesongen, det kan være brukt gjødselanalyseresultater til å føre

journal mm. Det viktigste ved en kontroll av gjødseljournalen for å vurdere brudd på § 20 andre ledd vil være om

- 1) foretaket fordeler total fosformengde (fra husdyrgjødsel pluss eventuell fosfor fra andre kilder) på stort nok areal til å holde seg under grenseverdien for foretakets samlede areal. Det må faktisk være spredd gjødselvarer på skifter som skal regnes inn i dette spredearealet – det holder ikke at foretaket disponerer nok areal (se § 20 7. ledd)
- 2) det er en rimelig fordeling av husdyrgjødsel mellom de ulike skiftene, slik at det ikke er grunn til å tro at det er sterkere skjevfordeling enn regelverket tillater (se § 20 5. ledd).

Gjødseljournalen vil kunne avdekke at det ikke brukes tilstrekkelig spredeareal til den totale mengden fosfor foretaket disponerer, eller at gjødsel uten begrunnelse i gjødslingsplanen skjevfordeler slik at det for noen arealer klart blir tilført mer fosfor enn grenseverdiene tillater. Dersom slike tilfeller avdekkes, må kommunen vurdere oppfølging etter § 30.

Fjerde ledd: Oppbevaring og fremleggelse av dokumentasjon

Opplysninger som kreves etter denne paragrafen skal oppbevares og kunne legges fram for kontroll senest 1. november det året journalen gjelder for. Gjødseljournal etter tredje ledd skal skrives for ett kalenderår (fram til 1. nov) av gangen. Dette gjelder også der vekstsesongen for en avling går over to kalenderår (som høstkorn). Dokumentasjonen etter denne paragrafen skal oppbevares og kunne legges fram for kontroll i 5 år. Det vil si at dokumentasjon for vekstsesongen 2026 må oppbevares fram til utløpet av 2031.

Femte ledd: Innrapportering av opplysninger om avhendet gjødsel

Dokumentasjon etter andre ledd skal innrapporteres til offentlig register fra det tidspunkt og på den måten Landbruksdirektoratet bestemmer. Landbruksdirektoratet skal lage en digital løsning for innrapportering av opplysningene. Før denne løsningen er på plass vil det ikke være krav om innrapportering.

§ 28. Særlige krav til journal ved bruk av visse gjødselvarer på jordbruksarealer

Den som bruker gjødselvarer der bruken begrenses ut fra gjødselwarens tungmetallinnhold jf. § 25 og forskrift 29. januar 2025 nr. 116 om gjødselvarer § 18 og § 19 på jordbruksarealer skal føre journal hvor følgende opplysninger skal inngå:

- a. gårds- og bruksnummer på eiendommen der produktet er brukt,
- b. bruksstedet,
- c. produktkategorien,
- d. gjødselwarens tungmetallbegrensning,
- e. mengden brukt per dekar, og
- f. spredetidspunktet.

Ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår skal journalen i tillegg til det som følger av første ledd inneholde opplysninger om:

- a. hvilken virksomhet produktet er mottatt fra,

- b. produktets handelsnavn,
- c. mengden som er mottatt,
- d. mottaksdatoen, og
- e. kartskisse som angir de arealene hvor produktet er brukt.

Opplysninger som kreves etter paragrafen her skal oppbevares og kunne legges frem for kontroll i minst ti år etter utløpet av det kalenderåret journalen gjelder for.

Første ledd: Hvilken bruk som er omfattet av kravet og innhold i journalen

Første ledd viser til at det skal føres journal ved bruk av gjødselvarer, som er omfattet av gjødselvareforskriften, og som derfor er klassifisert etter tungmetallinnhold jf. gjødselvareforskriften §§ 21 og 22. Det er en feilhenvisning til §§ 18 og 19, som vil bli rettet opp. Videre gir punkt a til e oversikt over hvilke opplysninger som skal inn i journalen. Punkt c om produktkategori viser gjødselvarekategori. Det vil si om det er brukt organisk gjødsel, organisk-mineralsk gjødsel, organisk jordforbedringsmiddel, uorganiske jordforbedringsmiddel, organisk dyrkingsmedium, uorganisk dyrkingsmedium, organisk jorddekkingsmiddel eller biostimulant.

Andre ledd: Særskilte krav ved bruk av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår

Andre ledd viser til krav som gjelder brukere av avløpsslambasert gjødsel med særskilte bruksvilkår for å sikre sporbarhet av gjødselvarer. Opplysningene journalen skal inneholde er angitt i bokstav a til e.

Tredje ledd: Krav til oppbevaring av journalen

Tredje ledd angir at journalene etter første og andre ledd skal oppbevares i minst ti år. Det har sammenheng med maksimal dosering av tungmetall som er gitt over en tiårsperiode jf. § 24 første ledd.

§ 29. Uttak og analyse av jordprøver

Jordprøver påkrevd etter denne forskrift skal være representative med hensyn til jordvariasjon, størrelse og formen på arealet.

Uttak av jordprøver skal følge faglig anerkjente metoder.

Prøvestedene skal koordinatfestes.

Prøvene skal analyseres av laboratorium som er akkreditert eller som følger et kvalitetssikringssystem for jordanalyser slik Landbruksdirektoratet bestemmer. Analysen skal slå fast jordart, pH, fosforinnhold målt som P-AL-verdi, og jordas innhold av organisk materiale (moldinnhold).

Resultater fra jordprøvene med tilhørende koordinater skal innrapporteres digitalt til offentlig register på den måten og fra det tidspunkt som Landbruksdirektoratet bestemmer.

Overgangsregler for uttak av jordprøver:

Overgangsregler for uttak av jordprøver finnes i § 36:

Jordprøver tatt før forskriftens ikrafttredelse skal anses som godkjent etter denne forskrift såfremt prøvestedene er kartfestet og det foreligger analyseresultat som slår fast jordart, pH, fosforinnhold målt som P-AL-verdi, og jordas innhold av organisk materiale (moldinnhold). Fra 1. januar 2030 skal det likevel foreligge jordprøver som oppfyller kravene i § 29.

En referanse til skiftet prøven er tatt på er tilstrekkelig som kartfesting for jordprøver tatt før forskriftens ikrafttredelse. Dette gjelder også for prøver som tas i 2025 og 2026 før en ny veileder for jordprøvetaking er på plass. Landbruksdirektoratet arbeider med sikte på at veilederen skal være klar i løpet av juni 2026.

Oppdatering oktober 2025. Gjelder § 21 og areal med fosforkrevende vekster

§ 21 gir lov til høyere fosfortilførsel, men stiller krav om at siste jordprøve ikke er eldre enn fire år. Vi har fått tilbakemelding fra Norsk Landbruksrådgiving (NLR) om jordprøvetaking høsten 2025. De varsler at i områder der mange bønder dyrker fosforkrevende vekster vil NLR ikke ha kapasitet til å ta nok jordprøver til at alle bønder vil være innenfor forskriftens krav. Dette kan føre til at noen av de som skal dyrke fosforkrevende vekster i 2026 og gjødsle i tråd med § 21 vil ha jordprøver som er eldre enn fire år. I 2026 vil derfor eldre prøver aksepteres for områder med kapasitetsproblemer på jordprøvetakingen, forutsatt at siste jordprøve ikke er eldre enn åtte år.

Første og andre ledd: representativ prøvetaking

Landbruksdirektoratet vil publisere en oppdatert veileder for jordprøvetaking. Vi arbeider med sikte på at veilederen er klar i løpet av juni 2026. Veilederen vil blant annet beskrive hvordan prøvene skal tas for å sikre at de er representative med hensyn til jordvariasjon, størrelse og formen på arealet. Veilederen vil også omtale hvordan man skal koordinatfeste prøvene.

Tredje ledd: koordinatfesting

Det kommer nærmere informasjon om hvordan prøvene som skal rapporteres inn i nytt jordprøvere register skal koordinatfestes.

Fjerde ledd: krav til analyser og kvalitetssikring av laboratoriene

Jordprøver skal analyseres av firmaer som enten er akkreditert eller som følger et kvalitetssikringssystem for jordprøver. Eurofins Agro Testing Norway er akkreditert for analyse av jordprøver. Landbruksdirektoratet jobber med oppdaterte krav til kvalitetssikringssystem for laboratorier som ikke er akkreditert. Før dette er på plass kan laboratorier som analyserer jord etter anerkjente metoder, og analyserer fosfor med P-AL metoden benyttes.

Minimumskravet for jordprøvene er en analyse av pH, fosforinnhold målt som P-AL-verdi, og jordas innhold av organisk materiale (moldinnhold). For å sikre riktig gjødsling bør også kaliuminnholdet i jorda analyseres.

Femte ledd: Innrapportering til jordprøvere register

Arbeidet med å etablere et jordprøvere register pågår. Det kommer informasjon om hvordan prøvene skal rapporteres inn i god tid før kravet til innrapportering inntreffer.

§ 30. Tilsyn og enkeltvedtak

Kommunen fører tilsyn og kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne forskriften. I tillegg kan Mattilsynet føre tilsyn og fatte nødvendige enkeltvedtak etter § 22 første ledd og andre ledd bokstav a) til d), § 24 og § 25.

Kommunen kan utøve myndighet etter forurensningsloven i henhold til forskrift 20. desember 2024 nr. 3400 om kommunens myndighet etter forurensningsloven, etter jordlova i henhold til forskrift 8. desember 2003 nr. 1479 og etter bestemmelsene i folkehelseloven kap. 3.

Første ledd: Hvem som fører tilsyn og kan fatte enkeltvedtak

Kommunen fører tilsyn og kan fatte nødvendige enkeltvedtak for å oppnå etterlevelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av gjødselbrukforskriften. I tillegg kan Mattilsynet føre tilsyn og fatte nødvendige enkeltvedtak etter nærmere angitte bestemmelser.

Det er primært kommunen som skal føre tilsyn der både kommunen og Mattilsynet har tilsynshjemmel. Hjemmel for å føre tilsyn er beholdt for Mattilsynet i tillegg til kommunen, slik at Mattilsynet kan fatte vedtak dersom inspektører på tilsyn med annet regelverk kommer over brudd på de aktuelle bestemmelsene i gjødselbrukforskriften. I slike tilfeller vil Mattilsynet tilstrebe å sende kopi til aktuell kommune. Videre omtale av § 30 dreier seg om kommunen som tilsynsmyndighet.

Kommunen skal både føre tilsyn med kravene som følger av forskriften og med enkeltvedtak de har gitt med hjemmel i forskriften § 17 andre ledd, § 23 siste ledd, og § 32 første ledd. Kommunen skal også føre tilsyn med enkeltvedtak og krav i forskrifter gitt av statsforvalteren i medhold av § 31.

Ved oppdaget brudd på en eller flere bestemmelser gitt i eller i medhold av forskriften «kan» kommunen fatte nødvendige enkeltvedtak, jf. § 30. At kommunen «kan» fatte vedtak innebærer at kommunen gis en viss frihet til å velge om det skal fattes vedtak. Med "nødvendige enkeltvedtak" menes vedtak som må fattes for å sikre etterlevelse, etter oppdaget brudd på en eller flere bestemmelser gitt i eller i medhold av gjødselbrukforskriften. At vedtak skal være nødvendige innebærer at vedtak som fattes må være forholdsmessige. Hvilket håndhevingsvedtak som er nødvendig må kommunen vurdere i det enkelte tilfellet. Eksempler på nødvendige enkeltvedtak kan være pålegg om undersøkelser eller vedtak om tvangsmulkt.

Andre ledd: Om bruk av de ulike hjemmelslovene

Forskriften ivaretar flere hensyn. I tillegg til å forebygge forurensning, skal regelverket ivareta helsemessige hensyn, sikre god ressursutnyttelse og helsemessig trygge matvarer. Dette er bakgrunnen for at forskriften er hjemlet i både forurensningsloven, jordlova, matloven og folkehelseloven.

Dersom kommunen har oppdaget brudd på en eller flere bestemmelser gitt i eller i medhold av gjødselbrukforskriften, og kommunen anser det nødvendig å fatte enkeltvedtak for å sikre etterlevelse av bestemmelsen, må kommunen velge hvilken av gjødselbrukforskriftens fire hjemmelslover, med sine tilhørende oppfølgingsbestemmelser, håndhevingsvedtaket skal hjemles i. Det er ikke noen automatikk i at håndhevingsvedtak for brudd på en gitt bestemmelse i gjødselbrukforskriften, alltid

skal hjemles i en gitt oppfølgingsbestemmelse i en av hjemmelslovene. Valget må tas basert på hvilke hensyn oppfølgingen skal ivareta.

Hvis det avdekkes flere brudd under samme tilsyn, og oppfølgingen av disse ivaretar ulike hensyn, kan det være nødvendig å følge opp de ulike bruddene med ulike hjemmelslover.

Som følge av at jordlova per i dag har få bestemmelser som gir hjemmel for håndheving, vil det i mange tilfeller være mest hensiktsmessig å bruke forurensningsloven for oppfølging av bestemmelsene i forskriften som skal ivareta miljøhensyn.

Noen bestemmelser som har som formål å beskytte miljøet kan også ha som formål å ivareta helsemessige forhold. Ved håndheving av disse bestemmelsene, må kommunen vurdere hvilke hensyn som skal ivaretas i den konkrete saken. For eksempel vil forurensningshensyn ofte være det mest sentrale ved tilsyn med og håndheving av plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger i forhold til flomutsatte områder og vannforekomster (forskriften § 4 første ledd), slik at forurensningsloven er et naturlig valg. Videre vil helsemessige hensyn ofte være det mest sentrale ved tilsyn med og håndheving av plassering av gjødselanlegg og driftsbygninger slik at luktulemper unngås (forskriften § 4 andre ledd) eller spredning av gjødsel (§ 16 andre ledd), og oppfølging etter folkehelseloven kan dermed være mest hensiktsmessig.

Folkehelselovens bestemmelser utgjør et sikkerhetsnett for å beskytte befolkningen mot helseskade i samfunnet, og dette gjelder særlig der annet lovverk ikke kommer til anvendelse og at fare for helseskade ikke kan avverges på annen måte. Der forhold ivaretas av annet regelverk på en tilfredsstillende måte, vil dette regelverket primært måtte legges til grunn.

I

Under følger en beskrivelse av de aktuelle oppfølgingsbestemmelsene i de fire hjemmelslovene.

Forurensningsloven

Forurensningsloven har som formål å verne det ytre miljø mot forurensning, redusere eksisterende forurensning, redusere mengden avfall og å fremme en bedre behandling av avfall. Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensninger og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

Når kommunen utøver myndighet etter forurensningsloven er den "forurensningsmyndighet" og kan anvende de hjemlene som følger av forskrift om kommunens myndighet etter forurensningsloven ([FOR-2024-12-20-3400](#)) § 5. Listen i § 5 er uttømmende. Kommunen har ikke anledning til å bruke andre hjemler i forurensningsloven som legger myndighet til "forurensningsmyndigheten" enn de som står der. Kommunen har for eksempel ikke myndighet etter forurensningsloven § 80 om overtredelsesgebyr. Kommunen kan heller ikke kreve gebyr for gjennomføring av tilsyn med kravene i forskriften.

1.1.1.4 Tilsyn og pålegg om opplysninger og undersøkelser

Tilsyn (§§ 48 og 50)

Kommunen skal føre tilsyn med at forskriften og vedtak truffet i medhold av forskriften blir fulgt. Hjemmelen for kommunens tilsyn er forurensningsloven § 48. Kommunen skal ved tilsyn ha fri

adgang til eiendommen/virksomheten, jf. forurensningsloven § 50. Kommunen kan kreve å få lagt fram dokumenter og annet materiale som kan ha betydning for tilsynet, jf. forurensningsloven § 50 andre ledd. Relevante dokumenter vil for eksempel være gjødslingsplan, gjødseljournal eller avtaler om levering eller mottak av gjødsel.

For gjennomføring av tilsynet gjelder forurensningsloven § 50 tredje og fjerde ledd samt forvaltningsloven § 15. Dette innebærer blant annet at kommunen som hovedregel skal gi en rapport til virksomheten om resultatet av kontrollen, jf. forurensningsloven § 50 fjerde ledd. Av forvaltningsloven § 15 følger det at tilsynsleder skal legitimere seg ved tilsynet, meddele formålet for tilsynet og oppgi hjemmelen for tilsynet. Den tilsynet angår har rett til å ha et vitne til stede og skal gjøres oppmerksom på dette. Navnet på personene som er til stede, hva det føres tilsyn med, formål og lovhjemmel skal skrives ned. Den tilsynet angår har rett til å klage over beslutningen om å føre tilsynet.

Pålegg om opplysninger og undersøkelser (§§ 49 og 51)

Kommunen kan gi pålegg om å gi opplysninger med hjemmel i forurensningsloven § 49. Opplysningsplikten gjelder de opplysninger som kommunen anser som nødvendige for å utføre sine oppgaver etter forskriften. Hjemmel for å be om å få se gjødslingsplan, gjødseljournal og dokumentasjon på mottak og levering av gjødselvarer følger direkte av forskriften (§§ 26-28). Forurensningsloven § 49 supplerer disse hjemlene.

Kommunen kan med hjemmel i § 49 bare kreve at den ansvarlige oppgir opplysninger som personen eller virksomheten allerede har tilgang til. Det kan ikke kreves at det må foretas undersøkelser eller lignende, dette må eventuelt gjøres med hjemmel i § 51. Opplysningene skal gis skriftlig, men kan gjelde forhold som ikke kan dokumenteres skriftlig, f.eks. erfaringsbaserte opplysninger o.l.

Pålegget om opplysninger kan rettes mot den som har, gjør eller setter i verk noe som kan forurense. Dette vil typisk være en person eller virksomhet som lagrer eller bruker gjødselvarer.

Pålegg om opplysninger er et enkeltvedtak. Fristen for å klage på vedtak om pålegg om opplysninger er tre dager, se forvaltningsloven § 14.

Kommunen kan pålegge den ansvarlige å gjennomføre undersøkelser med hjemmel i forurensningsloven § 51. Pålegg kan rettes mot den som har, gjør eller setter i verk noe som fører til, eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning. Det er altså ikke nødvendig å vite med sikkerhet at det har oppstått forurensning. Formålet med undersøkelsene kan være å fastslå om den som får pålegget forurenser, årsaken til forurensningen, omfanget av forurensningen og hvilket tiltak som eventuelt bør gjøres.

Det kan for eksempel være aktuelt å gi pålegg om undersøkelser dersom det er tvil om forurensning av et vassdrag skyldes avrenning fra et lager for gjødsel som er plassert i strid med kravet i forskriften.

Det er bare undersøkelser som med rimelighet kan kreves for å kartlegge forurensningsproblemet som kan pålegges etter § 51. Det betyr at det må være forholdsmessighet mellom de tiltakene noen pålegges å gjøre og mulig omfang av forurensningen. Videre må det være en sammenheng mellom den aktuelle forurensningen og de aktuelle undersøkelsene.

Pålegg om undersøkelser er enkeltvedtak.

1.1.1.5 Håndheving av brudd

Hvis kommunen avdekker overtredelse av bestemmelser i forskriften eller vedtak truffet i medhold av forskriften kan den bruke ulike virkemidler i forurensningsloven.

Påpeke plikt

Ved brudd på forholdsvis klare krav i forskriften bør kommunen i første omgang bare påpeke plikten til å overholde kravet. Påpeking av plikt gjøres ved å sende den ansvarlige et brev som viser til hvilke krav kommunen mener det er brudd på og det påpekes at dette er en regel som den ansvarlige plikter å følge. Plikten til å rette forholdet ved brudd eller fare for brudd på plikter etter forurensningsloven følger direkte av forurensningsloven § 7 andre ledd (tiltaksplikten).

Kommunen bør normalt sette en rimelig frist for retting av forholdet, slik at en eventuell oversittelse av denne kan håndheves. Kommunen kan i brevet forhåndsvarsle at den vurderer å ilegge tvangsmulkt dersom forholdet ikke rettes innen fristen.

Påpeking av plikt er ikke et enkeltvedtak og kan ikke påklages. Plikten følger allerede av forskriften, og den ansvarlige pålegges ikke noe nytt ved at det pekes på plikten.

Med klare plikter siktes det til krav som har et så tydelig innhold at det er klart hva som skal til for å oppfylle kravet. De fleste kravene i gjødselbrukforskriften er av denne typen. Praktiske eksempler er krav om gjødslingsplan (§ 26) og krav til innholdet i planen, krav til gjødslingsjournal og dokumentasjon på mottatt og avhendet gjødsel (§ 28). Andre tydelige krav er krav om å fjerne husdyrgjødsel som har samlet seg i en luftegård (§ 6) og regulering av spredetidspunkt (§ 15).

Pålegg om tiltak (§ 7 fjerde ledd)

Pålegg om gjennomføring av tiltak kan være aktuelt i tilfeller der kommunen har påpekt plikt, men forholdet ikke blir rettet. Da kan et pålegg gå ut på å angi konkret hva som må gjøres for at plikten skal oppfylles. Dersom det er åpenbart hva som skal til for å oppfylle plikten, kan kommunen i stedet gå rett på sanksjonering av bruddet gjennom vedtak om tvangsmulkt etter § 73.

Pålegg etter § 7 fjerde ledd kan gå også ut på å stanse en aktivitet eller virksomhet. Dette er imidlertid ofte inngripende overfor den ansvarlige, og vil derfor normalt bare være aktuelt i tilfeller der stans er en eneste løsningen og den ansvarlige har fått muligheten til selv å gjøre dette, men ikke har fulgt opp. Et eksempel på stans av aktivitet kan være å forby videre spredning av gjødsel ved brudd på krav til spredetidspunkt eller -mengde.

Også ved brudd på krav som har et mer skjønnsmessig innhold, kan det noen ganger være nødvendig å pålegge den ansvarlige å gjennomføre tiltak med hjemmel i forurensningsloven § 7 fjerde ledd.

Bruk av pålegg er mest praktisk i tilfeller der det er behov for å konkretisere tiltaksplikten. Et pålegg om gjennomføring av tiltak begrenser i praksis foretakets handlingsrom ved å skjære igjennom og angi hvilken løsning som skal velges.

Pålegg om tiltak kan rettes mot den som har, gjør eller setter i verk noe som kan medføre fare for forurensning. Et pålegg etter forurensningsloven § 7 fjerde ledd er et enkeltvedtak.

Vedtak om tvangsmulkt, (§ 73)

Kommunen kan fastsette tvangsmulkt for å sikre at pliktene i gjødselbrukforskriften eller vedtak gitt

i medhold av forskriften blir gjennomført. Hjemmelen for tvangsmulkt er i forurensningsloven § 73. Et vedtak om tvangsmulkt innebærer en trussel om plikt til å betale penger til det offentlige dersom pliktene ikke etterleves. Formålet med tvangsmulkten er at den ansvarlige skal få en økonomisk motivasjon for å etterleve de kravene som er fastsatt. En tvangsmulkt virker etter sin hensikt dersom den ikke forfaller.

Vedtak om tvangsmulkt er et enkeltvedtak. Tvangsmulkt innbetales til statskassen.

Miljødirektoratet har en veileder om bruk av tvangsmulkt på sine nettsider: [Bruk av tvangsmulkt etter forurensningsloven og produktkontrollloven - Veileder for miljøforvaltningen - miljodirektoratet.no](https://www.miljodirektoratet.no/veileder-om-bruk-av-tvangsmulkt)

Umiddelbar gjennomføring og refusjon av utgifter (§ 74 og § 76)

Hvis kommunen har gitt pålegg om tiltak etter forurensningsloven § 7 fjerde ledd og dette ikke etterkommes av den ansvarlige, kan kommunen sørge for iverksetting av tiltakene med hjemmel i forurensningsloven § 74 første ledd. Før tiltakene iverksettes bør kommunen så vidt mulig varsle den ansvarlige. Dette er et inngripende virkemiddel, og bør bare brukes der det er viktig å få gjennomført tiltaket, f.eks. ved omfattende forurensning i form av avrenning til en vannforekomst.

Kommunen kan, med hjemmel i § 74 andre ledd, også sørge for iverksetting av tiltakene uten at pålegg er gitt på forhånd. Forutsetningen er at pålegg kan medføre at iverksettingen av tiltakene forsinkes, eller hvis det er uvisst hvem som er ansvarlig. For eksempel hvis den ansvarlige klart sier at den ikke vil foreta seg noe, eller ved en akutt situasjon der det er åpenbart at den ansvarlige ikke er i stand til å treffe nødvendige tiltak.

Anmelde forholdet

Kommunen kan anmelde brudd på gjødselbrukforskriften til politiet. Nærmere informasjon om straff og anmeldelse står lenger ned i rundskrivet (kommentarer til § 33).

1.1.1.6 Veiledning på andre sider

Miljødirektoratet har en generell veiledningsside om kommunens virkemidler etter forurensningsloven som kan være nyttig som supplement til veilederen for gjødselvarerforskriften: <https://www.miljodirektoratet.no/regelverk/rad-til-saksbehandleren/forurensningsloven-virkemidler/>

Jordlova

Jordlovas formål er å legge forholdene til rette slik at landets arealressurser kan brukes på den måten som er mest gagnlig for samfunnet og for dem som har sitt yrke i landbruket jf. § 1. Det følger videre av § 1 at forvaltningen av arealressursene skal være miljøforsvarlig og blant annet ta hensyn til vern av jordsmonnet som produksjonsfaktor, samt ta vare på arealer og kulturlandskap.

Ved brudd på vilkår gitt i og i medhold av gjødselbrukforskriften, kan det bli aktuelt å benytte jordlova (jl.) § 20 om tvangsgebyr. Etter bestemmelsen kan departementet pålegge den ansvarlige tvangsgebyr, for å sikre at «føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne, eller vedtak etter desse paragrafane vert gjennomført». Gjødselbrukforskriften er gitt i medhold av forskriftshjemmelen i jordloven § 11 første ledd, og overtredelser av gjødselbrukforskriften kan derfor følges opp med vedtak om tvangsgebyr etter jordloven § 20.

Hvilke brudd på gjødselbrukforskriften som kan følges opp med vedtak om tvangsgebyr etter jl. § 20,

kan ikke besvares generelt. Som nevnt over i omtalen av § 30 andre ledd, vil kommunen måtte velge hvilken hjemmelslov med tilhørende oppfølgingsbestemmelse den skal utøve myndighet i medhold av. Det konkrete valget må baseres på hvilke hensyn oppfølgingen skal ivareta, og vil derfor kunne variere fra sak til sak. Jordlovens formålsbestemmelse (jl. § 1) kan være veiledende. Se i den forbindelse også rundskriv M-35/1995 om jordlovens formål.

Statsforvalteren har myndighet til å fatte vedtak om tvangsgebyr etter jl. § 20. Etter gjødselbrukforskriften § 30 første ledd er det kommunen som har tilsynsmyndighet, og som derfor utfører selve tilsynet. Dersom kommunens tilsyn avdekker brudd på gjødselbrukforskriften, og kommunen mener det er grunn til å følge disse opp med tvangsgebyr etter jl. § 20, må kommunen skriftlig anmode vedkommende statsforvalter om å ilegge den ansvarlige tvangsgebyr. Kommunen skal samtidig varsle den ansvarlige om at anmodning er sendt, jf. forvaltningsloven § 16 om forhåndsvarsel. Statsforvalteren skal etter mottakelse av anmodning fra kommunen, kontrollere at den ansvarlige har mottatt tilstrekkelig forhåndsvarsel. Dersom den ansvarlige ikke er tilstrekkelig varslet, skal statsforvalteren sende vedkommende nytt forhåndsvarsel.

Ved ileggelse av tvangsgebyr i medhold av jl. § 20, kan den ansvarlige påklage vedtaket til Landbruksdirektoratet.

Når klagefristen er gått ut, må statsforvalteren varsle Landbruksdirektoratet om innkreving av tvangsgebyr. Direktoratet er ansvarlig for innkreving av tvangsgebyret.

1.1.1.7 Nærmere om tvangsgebyrvedtak etter jordloven

Tvangsgebyr gis «[f]or å sikre at føresegnene i §§ 8 til 12 vert haldne, eller vedtak etter desse paragrafane vert gjennomført», se jl. § 20. Ved brudd på vilkår gitt i eller i medhold av gjødselbrukforskriften, vil formålet med tvangsgebyret være å «oppnå etterlevelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne forskriften», jf. gjødselbrukforskriften § 30 første ledd første punktum. Størrelsen på tvangsgebyret må avgjøres konkret, og bruddets alvorlighetsgrad vil være bestemmende for beløpets størrelse.

Forvaltningsorganet kan i særlige tilfeller redusere eller frafalle tvangsgebyret jf. forvaltningsloven § 51. Reduksjon eller frafallelse av gebyret, kan være aktuelt der bruddet på gjødselbrukforskriften i liten grad skyldes den ansvarlige, og ligger i grenseland for hva som er innenfor dennes kontroll.

Folkehelseloven

Folkehelselovens formål er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse.

Kommunen kan i medhold av folkehelseloven kapittel 3 pålegge virksomheter og eiendommer helsekonsekvensutredning (§11), opplysningsplikt (§ 12), retting (§ 14), tvangsmulkt (§ 15) og stansing (§ 16). I tillegg kan kommunen iverksette granskning (§ 13). Kommunen kan ikke pålegge overtredelsesgebyr i medhold av folkehelseloven før dette er fastsatt gjennom forskrift, noe som per i dag ikke er gjort.

Hjemmelen for kommunens tilsyn er folkehelseloven § 7 a. Det følger av bestemmelsen at kommunen skal føre tilsyn med virksomhet og eiendom som omfattes av kapittel 3, og i den forbindelse treffe

nødvendige enkeltvedtak etter samme kapittel. Kommunen skal prioritere sin tilsynsvirksomhet etter en vurdering av helserisiko. Kommunens tilsyn med virksomhet og eiendom etter § 7 a skal dokumenteres særskilt, også uavhengighet og likebehandling i tilsynet. Kommunens myndighet kan utøves av kommuneoverlegen dersom dette på grunn av tidsnød er nødvendig for at kommunens oppgaver etter paragrafen her og kapittel 3 skal kunne utføres.

Pålegg etter folkehelseloven kapittel 3 er enkeltvedtak, og kan rettes mot eier eller ansvarlig for virksomhet eller eiendom. Forvaltningsloven gjelder for kommunens tilsynsoppfølging etter folkehelseloven, på samme måte som de øvrige hjemmelslovene. Statsforvalteren avgjør klager over vedtak truffet av kommunen eller kommunelegen etter folkehelseloven kapittel 3.

Folkehelselovens bestemmelser utgjør et sikkerhetsnett for å beskytte befolkningen mot helseskade i samfunnet, og dette gjelder særlig der annet lovverk ikke kommer til anvendelse og at fare for helseskade ikke kan avverges på annen måte. Der forhold ivaretas av annet regelverk på en tilfredsstillende måte, vil dette regelverket primært måtte legges til grunn.

1.1.1.8 Generell veiledning om kommunens tilsyn etter folkehelseloven

For veiledning om kommunens tilsyn og vilkårene for bruk av de ulike hjemlene etter folkehelseloven, se også Helsedirektoratets [Veileder om kommunens tilsyn med miljørettet helsevern](#).

1.1.1.9 Helsekonsekvensutredning (§ 11)

Kommunen kan med hjemmel i folkehelseloven § 11 pålegge den som planlegger eller driver virksomhet, eller den ansvarlige for forhold ved en eiendom, for egen regning å utrede mulige helsemessige konsekvenser av tiltaket eller forholdet. Slik utredning kan bare kreves dersom ulempene ved å foreta utredningen står i rimelig forhold til de helsemessige hensyn som tilsier at forholdet utredes. Klageinstansen har ved behandling av klagesaker tilsvarende rett til å kreve helsekonsekvensutredning.

Det må vurderes konkret om ulempene ved å foreta en slik utredning står i rimelig forhold til helsemessige hensyn som bør/må ivaretas (forholdsmessighetsvurdering). Det må her foretas en helhetsvurdering hvor blant annet den forventede nytten av helsekonsekvensutredningen vurderes opp mot kostnadene ved å foreta slik utredning.

Formålet med bestemmelsen er å kunne vurdere mulige helsemessige konsekvenser av en planlagt eller eksisterende virksomhet. Det er i utgangspunktet virksomheten selv som har ansvar for å godtgjøre at den drives eller planlegges drevet i tråd med gjeldende regelverk. Kommunen kan etter bestemmelsen pålegge den ansvarlige for en virksomhet eller eiendom å utrede mulige helsemessige konsekvenser av en virksomhet eller forhold ved en eiendom. Det er viktig at hensynet til folkehelse ivaretas i kommuneplaner og reguleringsplaner. Konsekvensutredninger, også i forhold til helse, skal skje etter plan- og bygningsloven der den kommer til anvendelse. Dette innebærer at det er viktig at helsefaglig kompetanse og vurderinger bringes inn i prosessen knyttet til å fastsette krav til konsekvensvurderinger og ved vurderinger av disse. Bestemmelsen i folkehelseloven § 11 vil primært komme til anvendelse for tilfeller der konsekvensutredningsbestemmelsene etter plan- og bygningsloven ikke gjelder.

1.1.1.10 Opplysningsplikt (§ 12)

Kommunen kan med hjemmel i folkehelseloven § 12 pålegge den som planlegger eller driver virksomhet som kan ha innvirkning på helsen, en plikt til, uten hinder av taushetsplikt, å gi kommunen de opplysninger som er nødvendige for tilsynsoppfølgingen etter folkehelseloven. Når særlige grunner tilsier det, kan kommunen kreve at opplysningene gis av enhver som utfører arbeid for den som har

opplysningsplikt etter første punktum. Opplysninger som nevnt i første punktum kan også kreves fra andre offentlige myndigheter uten hinder av taushetsplikt.

Den ansvarlige for eiendom eller virksomhet som nevnt i første ledd, skal av eget tiltak gi kommunen opplysninger om forhold ved eiendommen eller virksomheten som åpenbart kan ha negativ innvirkning på helsen.

Kommunen kan dessuten pålegge den ansvarlige for eiendom eller virksomhet som nevnt i første ledd, plikt til å gi allmennheten, kunder eller andre opplysninger om forhold ved eiendommen eller virksomheten som kan ha innvirkning på helsen. For å benytte pålegget må det være et saklig behov for opplysningene ut ifra kommunens myndighet. Opplysningene må være nødvendige.

Kommunen kan med hjemmel i § 12 kreve opplysninger som virksomhet og ansvarlig for eiendom har tilgang til. Ved krav om at det foretas undersøkelser eller lignende, må dette gjøres med hjemmel i § 13.

1.1.1.11 Gransking (§ 13)

Kommunen kan pålegge den ansvarlige å gjennomføre undersøkelser med hjemmel i folkehelseloven § 13 for å ivareta sitt tilsynsansvar. Granskingen kan om nødvendig gjennomføres med bistand fra politiet. Den som utfører granskingen, skal uhindret ha adgang til å inspisere eiendom og virksomhet og til å ta nødvendige prøver uten godtgjøring. Det kan kreves fremlagt dokumenter og materiale og kreves foretatt undersøkelser som kan ha betydning for kommunens gjøremål etter dette kapittel. Omkostninger forbundet med granskingen betales av den ansvarlige for eiendommen eller virksomheten.

Pålegg kan rettes mot den som har, gjør eller setter i verk noe som fører til, eller som det er grunn til å tro kan føre til forurensning. Det er altså ikke nødvendig å vite med sikkerhet at det har oppstått forurensning. Formålet med undersøkelsene kan være å fastslå om den som får pålegget forurenser, årsaken til forurensningen, omfanget av forurensningen og hvilket tiltak som eventuelt bør gjøres. På samme måte som etter forurensningsloven, er det bare undersøkelser som med rimelighet kan kreves for å kartlegge helsekonsekvenser som kan pålegges etter § 13.

Forvaltningsloven § 15 om fremgangsmåten ved gransking og lignende kommer til anvendelse ved gransking etter folkehelseloven § 13. Ved gransking av virksomhet eller eiendom, skal den som utfører granskingen, først ta kontakt med representanter for virksomhetens ledelse.

1.1.1.12 Retting (§ 14)

Kommunen kan med hjemmel i folkehelseloven § 14 pålegge forhold ved en eiendom eller virksomhet i kommunen rettet hvis forholdet direkte eller indirekte kan ha negativ innvirkning på helsen eller er i strid med bestemmelser gitt i medhold av folkehelseloven kapittel 3. Aktuelle bestemmelser er både bestemmelser i forskrift om miljørettet helsevern og bestemmelser i gjødselbruksforskriften som skal ivareta helsehensyn. Et forhold som kan ha negativ innvirkning på helsen er et vidt begrep, da enhver omstendighet i utgangspunktet kan være et forhold. Et slikt forhold kan oppstå som resultat av en handling eller en unnlatelse, en praksis eller et forløp. Forholdet må etter en helsefaglig vurdering kunne påvirke helsen negativt utover en viss tålegrense. Det innebærer at forholdet må være av en viss alvorlighet eller overstige et minstemål av akseptabel helserisiko. Forhold som ikke går utover dagliglivets alminnelige risiko, kan ikke kreves rettet. Det kan gis pålegg om å rette et forhold før det er påvist helseutfall.

Retting kan bare kreves dersom ulempene ved å foreta rettingen står i rimelig forhold til de helsemessige hensyn som tilsier at forholdet rettes (forholdsmessighetsvurdering). Det må foretas en

helhetsvurdering hvor blant annet nytten av beskyttelsestiltak eller skade- /risikobegrensende forholdsregler vurderes opp mot kostnadene ved slike tiltak.

Pålegget skal være skriftlig og inneholde en frist for når det skal være utført. Det skal rettes til den som er ansvarlig for forholdet, eller til virksomheten som sådan. Kostnadene ved å gjennomføre pålegget skal dekkes av den som er ansvarlig for forholdet, eventuelt av virksomheten som sådan.

Som hovedregel vil pålegg om retting ikke detaljert anwise konkrete endringer eller løsninger, men overlate til påleggsadressaten å vurdere hvordan man vil oppnå hygienisk tilfredsstillende og dermed lovlige forhold.

1.1.1.13 Tvangsmulkt (§ 15)

Kommunen kan ved oversittelse av frist for å oppfylle pålegg om retting av forhold etter folkehelseloven § 14 ilegge adressaten for pålegget tvangsmulkt i form av engangsmulkt eller løpende dagmulkt. Tvangsmulkten må være fastsatt enten samtidig med pålegget eller i forbindelse med fastsettelse av ny frist for oppfyllelse av pålegget. Tvangsmulktenes størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført og hvilke kostnader det antas å medføre. Tvangsmulkten tilfaller statskassen. Tvangsmulkten er tvangsgrunnlag for utlegg.

Forskrift om fastsettelse av tvangsmulkt i medhold av lov om folkehelsearbeid fastsetter nærmere krav til bruk av tvangsmulkt.

1.1.1.14 Stansing (§ 16)

Dersom det oppstår forhold ved en virksomhet eller eiendom som medfører en overhengende fare for helseskade, skal kommunen stanse hele eller deler av virksomheten eller aktiviteten inntil forholdene er rettet eller faren er over. Stansing kan om nødvendig gjennomføres med bistand fra politiet.

Formålet med bestemmelsen er å hindre fare for menneskers liv eller helse som ikke kan avverges på annen måte.

Stansing skal ha karakter av nødløsning. Spørsmålet om overhengende fare for helseskade må vurderes helhetlig der følgende elementer vil ha betydning:

- Tidsfaktoren: Det må tidsmessig være svært nært i tid mellom det potensielt skadelige forholdet og de mulige konsekvensene.
- Alvorlighetsgraden: Potensialet for helseskade må berettigje stansing/stenging.
- Om et mindre inngripende virkemiddel kan oppfylle formålet

Matloven

1.1.1.15 Når kommunen fører tilsyn og fatter vedtak

Matloven skal sikre helsemessig trygge næringsmidler, fremme helse, kvalitet og forbrukerhensyn langs hele produksjonskjeden, fremme god plante- og dyrehelse og ivareta miljøvennlig produksjon og hensynet til aktørene langs hele produksjonskjeden.

Det er først og fremst dersom kommunen fatter vedtak som skal fremme både helse- og miljøhensyn at det er aktuelt å fatte vedtak med hjemmel i matloven. Dette gjelder for eksempel ved brudd på bestemmelser om bruk ut fra tungmetallinnhold og om bruk av avløpsslam. Det er bare dersom melding om bruk av gjødselvarer med avløpsslam etter § 23 mangler én eller flere av opplysningene som er opplistet i bokstav a til h, at vedtaket skal hjemles i matloven. Dersom for eksempel lukthensyn eller partikkelspredning er bakgrunnen for vedtaket, er det naturlig å hjemle vedtaket i en av de andre hjemmelslovene..

De bestemmelsene som har hjemmel i matloven gjelder avløpsslam, tungmetall og journalføring relatert til dette:

- § 22 første ledd, andre ledd bokstav a til d og tredje ledd første og andre punktum
- § 23 første og andre ledd
- §§ 24-25
- § 28

Ved brudd på disse bestemmelsene kan kommunen fatte «nødvendige» enkeltvedtak, jf. gjødselbrukforskriften § 30 og matloven § 23. Det innebærer at vedtak som fattes må være forholdsmessige. Matloven § 23 første ledd gir eksempler på hvilke enkeltvedtak det kan være aktuelt å treffe. Kommunen kan ikke bruke oppfølgingshjemlene i matloven §§ 24 til 26. For alvorlige regelverksbrudd kan det være aktuelt for kommunen å anmelde forholdet etter matloven § 28. Nærmere informasjon om straff og anmeldelse står i kommentarene til § 33 lenger ned i rundskrivet.

1.1.1.16 Nærmere om håndheving av regelverksbrudd

Skriftlig veiledning

Ved oppfølging av mindre alvorlige regelverksbrudd kan det være aktuelt å bruke skriftlig veiledning som virkemiddel. Skriftlig veiledning er ikke et vedtak, og virksomheten er ikke bundet av veiledningen. Virksomheten kan derfor ikke klage på den.

Pålegg om retting

Ofte vil vedtaket ha form av et pålegg om retting av forholdet. Formålet med pålegg om retting, er å presse frem regelverksetterlevelse innen en bestemt frist. Et pålegg om retting skal derfor alltid ha en frist for gjennomføring. Hvor lang fristen skal være må vurderes konkret i hver enkelt sak. Pålegget må inneholde en begrunnelse for hvorfor pålegget er nødvendig, og en konklusjon som sier nøyaktig hva virksomheten må gjøre for å overholde regelverket. Dersom regelverkskravet åpner for flere mulige løsninger, kan det vanligvis overlates til virksomheten å vurdere hvilken konkret løsning som er den beste.

1.1.1.17 Når Mattilsynet fører tilsyn og fatter vedtak

Mattilsynet kan føre tilsyn og fatte nødvendige enkeltvedtak etter gjødselbrukforskriften § 22 første ledd og andre ledd bokstav a til d, § 24 og § 25.

På Mattilsynets hjemmesider er det publisert veiledning om hvordan Mattilsynet gjennomfører offentlig kontroll og hvordan Mattilsynet bruker virkemidler:

- [Slik gjennomfører Mattilsynet offentlige kontroller | Mattilsynet](#)
- [Slik bruker Mattilsynet virkemidler | Mattilsynet](#)

§ 31. Myndighet til å gi forskrift og fatte enkeltvedtak

Statsforvalteren kan gi forskrift eller fatte enkeltvedtak om:

- a. Ytterligere krav til skjerming mot nedbør eller krav om annen plassering av gjødselvaren enn det som følger av § 8 dersom dette er nødvendig for å begrense fare for forurensning.
- b. Senere spredetidspunkt i områdene som ligger innenfor nedbørsfeltet som drenerer til

kyststrekningen fra svenskegrensa til fylkesgrensa mot Agder jf. § 15 første ledd nr. 1. I disse områdene kan spredning med nedmolding tillates frem til 1. november så lenge det ikke fører til vesentlig økt avrenning til Oslofjorden.

c. Senere spredetidspunkt enn det som følger av § 15 første ledd i Nordland og innlandsområder over marin grense der vekstsesongen i snitt de siste ti årene har startet etter 1. mai, med unntak av områder omfattet av bokstav b). I slike områder kan spredning med nedmolding tillates frem til 1. november. Adgangen til å tillate senere spredetidspunkt er begrenset til områder der vannforekomstene oppfyller målene i vannforskriften, og ikke står i fare for å få forverret tilstand.

d. Strengere krav til spredning av gjødselvarer med avløpsslam enn det som følger av § 22 andre ledd bokstav e) og f) i områder der vannforekomstene ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand.

e. Krav til gjennomføring av avbøtende tiltak for å motvirke avrenning på arealer der det produseres poteter eller grønnsaker som er særlig fosforkrevende, jf. § 21, i områder der vannforekomstene ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand.

f. Digital innrapportering av opplysninger etter § 27 første og tredje ledd til offentlig register i områder der vannforekomstene ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand.

g. Strengere krav til lagring og bruk av gjødselvarer enn det som følger av denne forskrift i områder der vannforekomstene ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand.

Enkeltvedtak etter denne bestemmelsen skal innrapporteres av statsforvalteren til offentlig register.

Første ledd punkt b og c:

Ved en ev. regional forskrift etter § 31 b eller c, om senere spredetidspunkt i kombinasjon med krav om nedmolding, kan kravet om etablering/høsting av plantevekst etter siste spredning (etter § 15 første ledd) fravikes.

Første ledd bokstav g:

LMD og KLD har i brev av 26. mai 2026 gitt følgende føringer til statsforvalterne. Disse skal legges til grunn for statsforvalternes praktisering av hjemmelen:

1. Strengere begrensninger for spredemengder skal i utgangspunktet konsentreres om nedbørfelt til vannforekomster som er klassifisert med dårlig eller svært dårlig tilstand. Vurderinger av brukerinteresser knyttet til vannforekomsten (drikkevann, badevann, jordbruksvanning, rekreasjon mv.) kan også legges til grunn for statsforvalterens prioriteringer.
2. Avrenning fra jordbruk må være en viktig årsak til at målet om god tilstand ikke er nådd.
3. Arbeidet skal i første omgang konsentreres om fosforbegrensninger.
4. Strengere begrensninger er først aktuelt fra og med 2030 for foretak med husdyr og i husdyrtette områder som står overfor en krevende omstilling.
5. Strammere fosforgrenser bør målrettes iht. fosfornivåer i jord. Strengere begrensninger kan for eksempel utformes som strengere grenser for bruk av fosfor, eller ytterligere regulering av gjødsel mottatt utenfra jordbruket, f.eks. biorest, i den grad foretaket ikke har avlingsmessig behov for det.
6. Statsforvalteren skal allerede nå gå i gang med å få oversikt over aktuelle vannforekomster

der tilstanden er dårlig eller svært dårlig, avrenning av fosfor fra jordbruk er en viktig årsak til at målet om god tilstand ikke er nådd og kravene i ny gjødselbrukforskrift trolig ikke er tilstrekkelige for å nå målet om god tilstand.

7. Statsforvalterne skal allerede nå utrede, foreslå og vedta strengere begrensninger i tråd med pkt. 5 over for foretak og områder med lite husdyrproduksjon som ikke står overfor en krevende omstilling.
8. Strengere begrensninger skal varsles og vedtas i god tid før ikrafttredelse. Dette er særlig viktig for foretak og i områder med høy husdyrtetthet.

Kommentar til resten av denne paragrafen kommer i senere versjoner av rundskrivet. Enkeltvedtak fattet i medhold av denne paragrafen skal sendes i kopi til Landbruksdirektoratet, jf. andre ledd.

§ 32. Dispensasjon

Kommunen kan etter søknad gi en tidsavgrenset dispensasjon til å spre gjødselvarer på annet areal enn godkjent spredeareal jf. § 17 første ledd, som ledd i etablering av innmarksbeite. Ved vurderingen skal det legges særlig vekt på hvilke virkninger gjødsling kan få for natur- og kulturlandskapsverdier, og om gjødslingen kan skje på en forsvarlig måte.

Statsforvalteren kan i særlige tilfeller og etter søknad, gi en tidsbegrenset dispensasjon fra bestemmelsene i denne forskriften, med unntak av § 22 første ledd og andre ledd bokstav a) til d), § 24 og § 25, der det er Mattilsynet som har myndighet til å gi dispensasjon.

Dispensasjon kan ikke gis dersom hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, eller forskriftens formålsbestemmelse, blir vesentlig tilsidesatt. Fordelen ved en dispensasjon må, etter en samlet vurdering, være klart større enn ulempene.

Ved vurderingen av om dispensasjon skal gis og eventuelt på hvilke vilkår, skal det legges særlig vekt på dispensasjonens konsekvenser for vannkvalitet, herunder om dispensasjon medfører at vannforekomster ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand, samt konsekvenser for helse, ressursutnyttelse og miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet.

Dispensasjoner etter denne bestemmelsen skal innrapporteres til offentlig register.

Første og andre ledd regulerer hvilket forvaltningsorgan som kan gi dispensasjon, og for hva dispensasjonen kan gjelde, herunder hva henholdsvis kommunen, Statsforvalteren og Mattilsynet kan gi dispensasjon for. Tredje ledd angir den rettslige rammen for når dispensasjon kan gis, og oppstiller to grunnvilkår som begge må være oppfylt. I vurderingene av begge grunnvilkårene skal det sees hen til retningslinjene fastsatt i § 32 første og fjerde ledd.

Dispensasjon kan kun gis etter grunngitt søknad.

Første ledd: Kommunens adgang til å gi dispensasjon ved etablering av innmarksbeite

Tillatelse fra kommunen til tidsavgrenset dispensasjon til å spre gjødselvarer på annet enn godkjent spredeareal vil gjelde areal som ved tillatelsestidspunktet er utmark, som skog. Tillatelse kan bare gis dersom gjødslinga er ledd i å endre arealet til å bli innmarksbeite. Det skal legges særlig vekt på hvilke virkninger gjødsling kan få for natur- og kulturlandskapsverdier, og om gjødslingen kan skje på en forsvarlig måte. For veiledning om disse momentene, se veiledning til § 17. I vurderingen av om dispensasjon og eventuelle vilkår skal gis, skal kommunen også særlig vektlegge hensynene som fremkommer av § 32 fjerde ledd.

Andre ledd: Statsforvalterens og Mattilsynets adgang til å gi dispensasjon i særlige tilfeller

Statsforvalteren kan gi en tidsbegrenset dispensasjon fra kravene i forskriften i særlige tilfeller og etter søknad. Statsforvalteren kan gi dispensasjon fra samtlige bestemmelser i forskriften med unntak av § 22 første ledd og andre ledd bokstav a) til d), § 24 og § 25, der det er Mattilsynet som har myndighet til å gi dispensasjon.

Dispensasjon skal bare vurderes i særlige tilfeller og driveren må planlegge for lagring og bruk av gjødselvarer i henhold til kravene i forskriften.

Vilkåret om at dispensasjon kan gis i «særlige tilfeller» betyr at dispensasjon kun skal gis når det foreligger en spesiell, forbigående årsak utenfor foretakets kontroll som fører til at foretaket ikke oppfyller forskriftens bestemmelser.

Når det gjelder dispensasjon etter § 15 kan «særlige tilfeller» for eksempel dreie seg om uventede værforhold, som tilfeller der snø og frost varer uvanlig lenge om våren, eller ved særlig vanskelige forhold (for slått og gjødselspredning) om sensommeren, for eksempel ved flom.

Dispensasjonsadgangen er ment som en sikkerhetsventil, og skal kun brukes i helt spesielle situasjoner. Dette innebærer at terskelen for å gi dispensasjon er høy.

Tredje ledd: Fordelen med en dispensasjon må være klart større enn ulempene

Tredje ledd inneholder grunnvilkårene for dispensasjon. Grunnvilkårene er kumulative. Det vil si at begge grunnvilkårene må være innfridd for at det kan gis dispensasjon. Hvis bare ett av vilkårene er innfridd, kan det ikke gis dispensasjon. Hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, eller forskriftens formålsbestemmelse, skal ikke vesentlig tilsidesettes. I tillegg skal fordelene ved dispensasjon, etter en samlet vurdering, være klart større enn ulempene. I vurderingene av begge grunnvilkårene skal det sees hen til retningslinjene fastsatt i § 32 første og fjerde ledd. Grunnvilkårene oppstiller samlet sett en nokså høy terskel for å gi dispensasjon.

Direktoratet anbefaler at den som skal vurdere en dispensasjonssøknad først gjør en samlet vurdering av om fordelene ved å gi dispensasjon vil være «klart større enn ulempene» jf. § 32 tredje ledd, andre setning. Formuleringen «klart større enn» betyr at det ikke er nok å påvise overvekt av fordeler. Det må være en klar overvekt av fordeler som taler for dispensasjon. Kravet innebærer at terskelen for å gi dispensasjon er høy.

Neste grunnvilkår i § 32 tredje ledd forbyr dispensasjon dersom «hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, eller forskriftens formålsbestemmelse, blir vesentlig tilsidesatt». At hensynene må bli vesentlig tilsidesatt for at dispensasjon ikke kan gis, betyr at dispensasjon kan gis der hensynene i bare noen grad svekkes. Dersom statsforvalteren eksempelvis skal vurdere om en bonde skal få innvilget dispensasjon fra spredefristen for husdyrgjødsel etter § 15, må statsforvalteren vurdere om den utsatte spredefristen vesentlig tilsidesetter noen av hensynene bak § 15 eller formålsbestemmelsen i gjødselbrukforskriften i den konkrete saken. Et slikt hensyn kan, for både § 15 og formålsbestemmelsen, være hensynet til vannmiljøet i nærliggende vannforekomster. Om en vannforekomst blir forurensset av den utsatte gjødslinga slik at vannhensynet blir vesentlig tilsidesatt, kan ikke statsforvalteren fatte dispensasjonsvedtak. Dersom hensynet til enten formålsbestemmelsen eller den aktuelle bestemmelsen det dispenseres fra, derimot ikke blir vesentlig tilsidesatt, kan dispensasjon innvilges.

Fjerde ledd: Hensyn som skal særlig vektlegges i vurderingen av om dispensasjon og evt. vilkår skal gis

Etter fjerde ledd skal det ved vurderingen av om dispensasjon skal gis, legges særlig vekt på dispensasjonens konsekvenser for vannkvalitet, herunder om dispensasjon medfører at

vannforekomster ikke oppfyller målene i vannforskriften eller står i fare for å få forverret tilstand, samt konsekvenser for helse, ressursutnyttelse og miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet. Ved vurderingen av konsekvenser for vannkvalitet, må det ses på om tiltaket det søkes dispensasjon for kan medføre forringelse av vannkvaliteten i nærliggende vannforekomst(er). Forringelse innebærer i denne sammenheng at man får en forverring av økologisk tilstand eller at man får en forverring på ett eller flere parametere under vannforskriften. Avrenning av gjødsel kan f.eks. føre til både økt eutrofiering (overgjødsling) og organisk belastning (oksygensvinn i bunnvann). Det må hensyntas at vannforekomster som allerede er i moderat, dårlig eller svært dårlig økologisk tilstand kan være spesielt sårbare for avrenning av gjødselfarer. Dersom kommunen vurderer dispensasjon etter første ledd, men ikke har den faglige kompetansen til å vurdere effekten av omsøkt tiltak på resipientene (vannforekomster), må den søke faglig bistand hos miljøvernavdelingen hos Statsforvalteren eller hos vannområdekoordinator.

Det skal også etter fjerde ledd legges særlig vekt på dispensasjonens konsekvenser for helse, ressursutnyttelse og miljøforsvarlig forvaltning av jordsmonnet. Dette innebærer at det kan tale for dispensasjon dersom det gir en klar fordel for ressursutnyttelse, eksempelvis ved at man får utnyttet næringsstoffene i gjødsla bedre. Motsatt taler det mot dispensasjon dersom det gir negativ effekt på ressursutnyttelse (eksempelvis at gjødsel blir spredd når det ikke er plantevekst), eller om det gir negative effekter på helse eller jordsmonnet.

Kommunen og statsforvalteren kan innvilge dispensasjon med vilkår. Adgangen til å stille vilkår følger av den ulovfestede vilkårlæren. Avgjørelser om dispensasjon etter § 32 hører under forvaltningens skjønn ved at kommunen og statsforvalteren "kan" gi dispensasjon, uten at søker at krav på det. Vilklårlæren innebærer at ved avgjørelser som hører under forvaltningens skjønn, kan forvaltningen stille vilkår som har saklig sammenheng med vedtaket og som ikke er uforholdsmessig tyngende. For at de skal være saklig sammenheng må vilkåret ha en klar forbindelse til den avgjørelsen som vilkåret knytter seg til. For å vurdere om vilkåret er uforholdsmessig, må det gjøres en avveining mellom de fordelene som oppnås ved vilkåret opp mot de ulempene som parten påføres, se NOU 2019:5 punkt 34.2.1 til ny forvaltningslov. Om det skal stilles vilkår ved dispensasjon etter § 32, og hvilket med hvilket innhold, må vurderes konkret. Vilkår kan for eksempel knytte seg til maksimal mengde gjødsel per dekar eller at det ikke skal gjødsles i en bestemt sone ned mot vannforekomst.

Femte ledd: Innrapportering av vedtak til offentlig register

Basert på erfaringer med tidligere regelverk er det behov for økt standardisering av praksis samt bedre oversikt over unntak og dispensasjoner som gis, blant annet for å kunne vurdere samlet belastning i vannregioner og virkning av forskriften. For å sikre dette skal alle enkeltvedtak som gir dispensasjoner etter forskriften registreres i et offentlig register. Vedtak om dispensasjon etter § 32 sendes i kopi til Landbruksdirektoratet som fører register over vedtakene. Avslag på søknad om dispensasjon trenger ikke sendes til Landbruksdirektoratet.

§ 33. Straff

Den som forsettlig eller uaktsomt overtrer denne forskriften, eller vedtak truffet i medhold av denne forskriften, straffes etter forurensningsloven kapittel 10, matloven § 28 eller folkehelseloven

§ 18 hvis ikke strengere straffebestemmelser kommer til anvendelse.

Brudd på gjødselbrukforskriften eller på vedtak truffet i medhold av forskriften er straffbart. Dette følger av forskriften § 33, jf. forurensningsloven § 78, matloven § 28 og folkehelseloven § 18. Straff er mest aktuelt for alvorlige brudd, for eksempel brudd som har ført til forurensning eller fare for forurensning med betydelige konsekvenser.

Enhver kan anmelde straffbare forhold til politiet, men kommunen som tilsynsmyndighet vil ofte være den som avdekker brudd og dermed er nærmest til å anmelde saken. Anmeldelse er et sterkt virkemiddel, men ved alvorlige brudd plikter kommunen å vurdere om forholdet skal anmeldes.

Miljødirektoratet har en side med veiledning for anmeldelse av miljøkriminalitet: [Anmelde miljøkriminalitet - miljodirektoratet.no](https://miljokriminalitet-miljodirektoratet.no). Her kan kommunen lese mer om dens ansvar og rolle ved miljøkriminalitet og det finnes sjekklister for alvorlige saker der det haster å sikre bevis og for kommunens vurdering av om forholdet bør anmeldes.

§ 34. Klage

Vedtak truffet av kommunen i medhold av denne forskriften kan påklages til statsforvalteren. Vedtak truffet av Mattilsynet i medhold av denne forskriften kan påklages til Mattilsynet ved hovedkontoret. Vedtak truffet av statsforvalteren i medhold av denne forskriften kan påklages til Landbruksdirektoratet. Landbruksdirektoratets vedtak skal fattes i samråd med Miljødirektoratet.

Enkeltvedtak truffet av kommunen i medhold av forskriften kan påklages til statsforvalteren. Statsforvalteren er klageinstans både for vedtak kommunen treffer direkte i medhold av forskriften og vedtak kommunen fatter med hjemmel i forurensningsloven i forbindelse med tilsyn og håndheving, jf. forskriften § 31. Dette følger av forskrift 20. desember 2024 nr. 3400 om kommunens myndighet etter forurensningsloven § 8.

Klager skal sendes til kommunen, jf. forvaltningsloven § 32. Kommunen behandler klagen etter reglene i forvaltningsloven § 33. Kommunen kan selv fatte nytt vedtak i saken dersom de finner grunn til å gi klager medhold. Dette blir i tilfelle et nytt vedtak, som kan påklages. Kommunen bør derfor ikke selv fatte nytt vedtak i saken dersom det er motstridende interesser i saken fordi det er fare for motklage. I slike tilfeller bør saken i stedet sendes til statsforvalteren for endelig avgjørelse.

Kommunen skal forberede saken for statsforvalteren ved å varsle motparter i saken og vurdere eventuelle uttalelser fra disse og sammenstille dette i en oversendelse til statsforvalteren. Det er bare enkeltvedtak som kan påklages, jf. forvaltningsloven § 28. En beslutning fra kommunen om å ikke bruke sin myndighet, f.eks. ikke gjennomføre et tilsyn etter tips eller ikke fatte vedtak om pålegg i en sak er ikke enkeltvedtak. Påpeking av plikt er heller ikke enkeltvedtak.

Klager som ikke retter seg mot enkeltvedtak skal avvises, jf. forvaltningsloven § 33 andre ledd. Et vedtak om avvisning kan påklages, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd, jf. § 2 tredje ledd.

Enkeltvedtak truffet av Mattilsynet kan påklages til Mattilsynet ved hovedkontoret. Mattilsynet er organisert med to nivåer, tilsynet (fire tilsynsdivisjoner) og hovedkontoret. Klagesaksenheten er

plassert på hovedkontoret, som er overordnet tilsynet. Klagen sendes til tilsynsdivisjonen som har truffet vedtaket, jf. forvaltningsloven § 32. Hvis tilsynsdivisjonen fastholder sitt vedtak, sendes saken til hovedkontoret for klagebehandling. Hovedkontoret gjør en ny og selvstendig vurdering av saken, jf. forvaltningsloven § 34. Hovedkontorets klagevedtak er endelig.

Enkeltvedtak truffet av statsforvalteren kan påklages til Landbruksdirektoratet. Klagen sendes til statsforvalteren som har truffet vedtaket. Landbruksdirektoratet har fått overført Miljødirektoratets myndighet som klageinstans for statsforvalterens vedtak i disse sakene gjennom kgl. res. 29. januar 2025 nr. 115. Fordi vedtakene i stor grad vil berøre miljøhensyn, skal Landbruksdirektoratet treffe sine vedtak i klagesaker i samråd med Miljødirektoratet.

§ 35. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft 1. februar 2025. Fra samme tidspunkt oppheves forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav.

§ 36. Overgangsregler

1. Spredetidspunkt
Frem til utgangen av 2026 er spredning av organiske gjødselvarer tillatt i følgende perioder:

- a. I områdene som ligger innenfor nedbørsfeltet som drenerer til kyststrekningen svenskegrensa – Lindesnes, i perioden 15. februar til og med 1. november i kombinasjon med nedmolding. Spredning uten nedmolding på eng og annen grøde skal gjøres senest 1. september.
- b. I kommunene Stavanger, Sola, Randaberg, Sandnes, Gjesdal, Klepp, Time og Hå i Rogaland fylke i perioden 15. februar til og med 1. september.
- c. I resten av landet, i perioden 15. februar til og med 1. november. Spredning uten nedmolding på eng og annen grøde skal gjøres senest 15. september.

Frem til utgangen av 2028 kan likevel virksomheter som ved forskriftens ikrafttredelse ikke hadde tilstrekkelig lagerkapasitet til å overholde krav til spredetidspunkt i § 15, spre gjødselvarer uten nedmolding på eng frem til og med 15. september, og med nedmolding frem til og med 1. november. Dette gjelder likevel ikke dersom det gjøres vesentlige endringer i driften som øker gjødselmengden og behovet for lagerkapasitet, herunder omlegging fra båsfjøs til løsdrift eller installasjon av melkerobot eller melkestall.

2. Beite godkjent som spredeareal
Innmarksbeiter godkjent som spredeareal i medhold av forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav § 24 nr. 1 andre ledd, skal anses godkjent som spredeareal etter denne forskrift såfremt arealet oppfyller definisjonen av innmarksbeite i § 3 bokstav h. Statsforvalteren kan ved enkeltvedtak likevel oppheve tidligere godkjenninger av innmarksbeiter som spredeareal dersom:

- a. arealet ikke er dokumentert med kartbeskrivelse og kan påvises tilsvarende i terrenget,
- b. gjødslingen har uheldige virkninger for natur- og kulturlandskapsverdier,
- c. gjødslingen ikke kan skje på en forsvarlig måte, eller
- d. arealet ikke beites men likevel tilføres gjødselvarer.

Innmarksbeiter kan frem til utgangen av 2027 tilføres mineralgjødsel uten at arealet er godkjent etter § 17 såfremt det foreligger gjødslingsplan fra 2022 eller 2023 som dokumenterer at arealet ble tilført mineralgjødsel før ikrafttredelse av denne forskrift.

3. Vedtak og forskrifter gitt i medhold av tidligere forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav
Enkeltvedtak og forskrifter gitt i medhold av forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav, oppheves ved ikrafttredelse av denne forskrift med mindre annet følger av nummer to om godkjenning av beite som spredeareal.

4. Fosforgrenser
Bestemmelsene om begrensninger for tilførsel av fosfor på jordbruksareal i § 20 første,

andre og tredje ledd trer i kraft 1. januar 2027. Frem til utgangen av 2026 skal mengden tilført fosfor ved bruk av fosforholdig gjødsel og annen plantenæring på fulldyrket og overflatedyrket jord, ikke overstige 3,5 kg P/daa. Statsforvalteren kan etter søknad gi tillatelse til tilførsel av mer enn 3,5 kg P/daa/år dersom foretaket dokumenterer et reelt behov, gitt avlingens fosforopptak og fosfornivåer i jord målt gjennom jordprøver.

5. Gjødslingsplan og gjødseljournal

Bestemmelsene om krav til gjødslingsplan i § 26 og krav til gjødseljournal i § 27 trer i kraft 1. januar 2026. Frem til utgangen av 2025 skal gjødslingsplanleggingen følge kravene i forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging.

6. Jordprøver

Jordprøver tatt før forskriftens ikrafttredelse skal anses som godkjent etter denne forskrift såfremt prøvestedene er kartfestet og det foreligger analyseresultat som slår fast jordart, pH, fosforinnhold målt som P-AL-verdi, og jordas innhold av organisk materiale (moldinnhold). Fra 1. januar 2030 skal det likevel foreligge jordprøver som oppfyller kravene i § 29.

7. Bruk av produkter med avløpsslam

Bestemmelser om bruk av produkter med avløpsslam i § 22 andre ledd bokstav e) og f) trer i kraft 1. januar 2030.

Første punkt: Spredetidspunkt

Denne bestemmelsen er overgangsregel for § 15 om spredetidspunkt. Frem til utgangen av 2026 er spredning av organiske gjødselvarer tillatt etter denne bestemmelsen og bokstav a-c for foretak i de ulike områdene. Dette innebærer at frem til og med 2026 vil være samme krav til spredning av silopressaft som for annen organisk gjødselvarer. Bokstav b innebærer at spredning av organisk gjødsel i Jær-kommunene har frist 1. september. For spredning av silopressaft følger imidlertid fristen av § 15, som gir frist 15. september for slik spredning.

§ 15 inneholder krav til høsting eller etablering av plantevekst etter siste spredning. Dette kravet gjelder ikke i overgangsperioden som varer fram til utgangen av 2026. 1.punkt, andre ledd sier at virksomheter som ved forskriftens ikrafttredelse ikke hadde tilstrekkelig lagerkapasitet til å overholde krav til spredetidspunkt i § 15 kan, fram til utgangen av 2028, spre gjødselvarer uten nedmolding på eng frem til og med 15. september, og med nedmolding fram til og med 1. november. Dette gjelder uavhengig av hvor i landet man befinner seg. Det er for disse foretakene ikke krav til høsting etter siste spredning.

Det er foretakets ansvar å kunne sannsynliggjøre og dokumentere at lagerkapasiteten ved forskriftens ikrafttredelse (1. februar 2025) ikke var tilstrekkelig til å følge de nye kravene i § 15. Kommunen kan føre tilsyn med dette på samme måte som andre forhold.

Overgangsregelen for begrenset lagerkapasitet frem til og med 2028 gjelder ikke dersom det gjøres vesentlige endringer i driften i perioden frem til 2028. Med vesentlige endringer i driften menes omlegging av driften som øker gjødselmengden og dermed også behovet for økt lagerkapasitet, for eksempel omlegging fra bås fjøs til løsdriфт og/eller installasjon av melkerobot eller melkestall. Da vil ikke overgangsordningen gjelde, og foretaket må samtidig bygge ut lagerkapasiteten så den blir tilstrekkelig.

Andre punkt: Innmarksbeite godkjent som spredeareal

Første ledd: Bortfall av godkjenning og omgjøring av vedtak

Godkjenninger gitt i medhold forskrift 4. juli 2003 nr. 951 om gjødselvarer mv. av organisk opphav § 24 nr 1 andre ledd videreføres såfremt arealet oppfyller definisjonen av innmarksbeite etter ny forskrift § 3 («areal som kan nyttes som beite og som ikke kan høstes maskinelt. Minst 50 prosent av arealet må være dekket av grasarter eller beitetålende urter»). For areal som ikke oppfyller denne definisjonen vil den tidligere gitte godkjenningen bortfalle, og arealet kan ikke anvendes som spredeareal.

Dersom ett eller flere av forholdene som er nevnt i bokstav a-d er tilstede, kan statsforvalteren oppheve vedtak om godkjenning av innmarksbeite fattet etter forskrift om gjødselvarer mv. av organisk opphav.

Andre ledd – overgangsregel for bruk av mineralgjødsel på innmarksbeite

Innmarksbeiter kan frem til utgangen av 2027 tilføres mineralgjødsel uten at arealet er godkjent etter § 17 såfremt det foreligger gjødslingsplan fra 2022 eller 2023 som dokumenterer at arealet ble tilført mineralgjødsel før ikrafttredelse av denne forskrift. Med mineralgjødsel menes også bruk av kalk.

§ 37. Endring av forskriften

Forskriften kan endres av Landbruks- og matdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet i fellesskap.

Vedlegg 1 og vedlegg 2 kan endres av Landbruksdirektoratet.

